

ÅRSRAPPORT

2015

 Forsvarsbygg

VI BYGGER
FORSVARSEVNE
HVER DAG

INNHold

KAPITTEL 1

LEDERS BERETNING

s. 05

KAPITTEL 2

INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG NØKKELTALL

s. 07

Forsvarsbyggs samfunnsoppdrag

s. 08

Organisasjon og ledelse

s. 08

Samarbeid med andre

s. 09

Våre mål

s. 09

Nøkkeltall

s. 09

Bygningsmassen

s. 09

Organisasjonskart

s. 10

KAPITTEL 3

ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

s. 11

Samlet vurdering

s. 12

Resultater: Mål L1, L2, Ø1, I1

s. 13

Redegjørelse for ressursbruk

s. 22

KAPITTEL 4

STYRING OG KONTROLL

s. 24

Styringssystem

s. 25

Mål- og resultatstyring

s. 25

Riksrevisjonen

s. 25

Risikostyring og internkontroll

s. 25

Tidstyver

s. 26

Sikkerhet og beredskap

s. 26

Informasjonssikkerhet

s. 26

HR-regnskap

s. 27

KAPITTEL 5

FRAMTIDSUTSIKTER

s. 29

Framtidsutsikter: Mål L1, L2, Ø1, I1

s. 30

KAPITTEL 6

ÅRSREGNSKAP

s. 33

Ledelseskomentar til årsregnskapet for 2015

s. 34

Årsregnskap med noter

s. 35

FORSIDEBILDE:

Administrasjonsbygg på Haakonsværn

et av Norges mest energieffektive kontorbygg.

Foto: Forsvarsbygg / Åsmund Vereide Sjursen

Oppnådd i 2015

VI ER DER FORSVARET ER

7

Forsvarsbygg omsatte for 7 milliarder kroner.

465

Forsvarsbygg hadde 465 aktive investeringsprosjekter i ulike faser.

231

Forsvarsbygg solgte forsvarseiendom for 231 millioner kroner.

3,3

3,3 millioner mennesker besøkte festningene.

90

I perioden 2012–2015 har Forsvarsbygg redusert energiforbruket med 90 GWh.

4 072 801

Forsvarsbygg forvalter en bygningsmasse på 4 072 801 kvadratmeter.

2 861 805

Totalt har Forsvarsbygg avhendet 2 861 805 kvadratmeter.

37 076

37 076 kvadratmeter ble avhendet.

12 407

Forsvarsbygg forvalter 12 407 bygg og anlegg i hele landet.

138 717

Forsvarsbygg solgte totalt 138 717 rådgivningstimer innen sikring av bygg, kulturminnevern og avhending.

KAPITTEL **1**

LEDERS BERETNING

VI BYGGER FORSVARSEVNE HVER DAG

2015 har vært preget av god måloppnåelse, stor aktivitet og fokusert forbedringsarbeid.

ØKT KUNDETILFREDSHET

Våre tjenester skal gi Forsvaret funksjonelle bygg og anlegg der de kan øve, trene og bo. «Bli bedre!» var tilbakemeldingen vi fikk fra Forsvaret i 2013. Siden da har vi jobbet utrettelig med akkurat det. En større leietakerundersøkelse mot Forsvaret, gjennomført av TNS Gallup i år, viser markant forbedring og økende tillit til oss. En gledelig bekrefteelse på at vi er på riktig vei, og samtidig en påminnelse om at vi må fortsette arbeidet med uforminsket styrke for å være den leverandøren som best mulig støtter opp under Forsvarets virksomhet. Et av hovedtiltakene i 2015 har vært å gi Forsvarets personell økt serviceopplevelse da vi tok over forvaltningsansvaret for bolig og kvarter ved inngangen til året. Tjenesten er forbedret gjennom blant annet utvikling av «Basen», en elektronisk løsning for å booke overnatting, søke bolig eller melde feil og mangler. Endringer i forvaltningsansvaret har også bidratt til at alle kostnader forbundet med ordningen har kommet på bordet. Dette har medført prosesser hvor Forsvarets forventninger til et bærekraftig kostnadsnivå for tjenesten er klarlagt. For å kunne få ned kostnadene til ønsket nivå, er det avgjørende at Forsvarsbygg får tildelt IT-midler til å digitalisere tjenesten. Digitalisering vil gjøre det mulig å effektivisere leveransen til det kostnadsnivået som forsvarssektoren kan akseptere.

BYGGEPROSJEKTER SOM AVTALT

Kampflybasen på Ørland er også i 2015 det viktigste byggeprosjektet for Forsvarsbygg, og vi er i rute til å ta imot de første F-35-flyene i 2017, i henhold til plan. Det står et viktig og krevende arbeid foran oss med å gjennomføre grunnerverv og innløsning av eiendommer og bygninger på Ørland, i tråd med de vilkår som er fastsatt. Som sektorens byggherre har vi i 2015 gjennomført byggeprosjekter for om lag 2,5 milliarder kroner, til avtalt kvalitet og innenfor de rammer som er gitt. I tillegg til Forsvarsdepartementets investeringsrammer for Forsvaret, har vi en stigende portefølje av spesialprosjekter som skal leveres i et 4-års perspektiv. Sektorens første nullenergibygg, et 2 200 kvadratmeter stort kontorbygg for FLO, ble ferdigstilt i desember på Haakonsværn.

NØKTERN OG VERDIBEVARENDE FORVALTNING

Tilstandsgraden for utleieporteføljen viser en svak negativ

utvikling og tilfredsstillende ikke målkravet. Tilstandsgraden for festningsverkene har hatt en positiv utvikling og er bedre enn målkravet. Ny eiendomsstrategi er utviklet for perioden 2016-2024. Denne vil bidra til prioritering av strengt nødvendige fornyelser innenfor stramme økonomiske rammer for investeringsvirksomheten. God verdibevaring er særlig krevende for bygg og anlegg det ikke betales leie for, som ved utgangen av året utgjør 10,6 prosent av total portefølje.

I 2015 har vi vært en sentral rådgiver i arbeidet med Forsvarssjefens fagmilitære råd. Vårt bidrag har vært å synliggjøre effektiviseringspotensialet i EBA-porteføljen. Vi forventer at beslutningene om ny langtidsplan for Forsvaret vil bidra til å bedre balansen mellom tilgjengelige økonomiske midler til fornyelse, og total EBA-portefølje i kommende planperioder.

I FRONT PÅ MILJØ

Forsvarsbygg er en aktiv bidragsyter for å oppnå Norges klimamål. Energiledelse, bruk av fornybar energi og redusert ressursbruk er viktige elementer i våre leveranser. Vi leverer bedre enn målene vi satte oss for 2015. Etter å ha levert på målene i energiledelsesprosjektet fase 1 (2007-11), er vi nå inne i siste året av fase 2 (2012-16). Resultatene av fase 2 til og med 2015 viser at vi har redusert Forsvarets strømforbruk med ytterligere 90 GWh. Prosjekt avsluttes i 2016. Et fortsatt fokus på energiledelse etter endt prosjektperiode vil være avgjørende for å sikre kostnadskontroll på forsyningsiden i sektoren.

REKORDÅR FOR FESTNINGENE

Vi har også i 2015 forvaltet nasjonale kulturminner og kulturmiljøer som kunnskapskilder og grunnlag for opplevelser for dagens og fremtidens befolkning. 3,3 millioner besøkende på de 14 festningene i 2015 er en økning på 700 000 fra året før. Målbevisst effektiviseringsarbeid over år har levert den forventede resultatforbedringen på festningene. Frigjorte midler er omprioritert til økt vedlikehold, noe som vises i positiv utvikling på verdibevaringen av festningene.

VI TAR SAMFUNNSANSVAR

Overfor bygg- og anleggsnæringen har vi i samarbeid med andre offentlige aktører gjennomført tiltak som

kan forebygge og avdekke dårlige arbeidsforhold og arbeidslivskriminalitet. Vi har blant annet utarbeidet beste praksis for kontroll av arbeids- og lønnsvilkår, og forbedret samhandlingen med andre aktører. Vi har også styrket interne kontrollrutiner. Vi har forpliktet oss til et offentlig samarbeid og en kontinuerlig forbedring for å gjøre våre byggeplasser til en tryggere arbeidsplass.

Nasjonalt kompetansesenter for sikring av bygg har i 2015 utført mange oppdrag for øvrig offentlig sektor innenfor samfunnsikkerhet. Dette er et viktig arbeid, som gjør oss til en etterspurt leverandør i markedet. Salg av tjenestene har økt med 3 prosent i år, til sammen 76 prosent siden 2012. Vi ønsker å være en samfunnsaktør som bistår med vår kompetanse når det oppstår behov i og utenfor forsvarssektoren. På tampen av året fikk vi et hasteoppdrag fra justissektoren om å utrede konsepter for mottakssentre for asylsøkere. Oppdraget ble levert på en knapp måned, i tillegg til våre øvrige oppdrag.

EN STADIG MER EFFEKTIV ORGANISASJON

På eget initiativ har vi iverksatt mange forbedringstiltak i 2015, for å jobbe mer effektivt og redusere kostnader som kan friggi midler i sektoren til verdibevaring. Ny økonomimodell og en sterkere ensretting av økonomistyringen er implementert. Driftsprosessene i utleievirksomheten vår er grundig analysert, og tiltak for både å forbedre tjenesten og redusere kostnader implementeres i hele organisasjonen i løpet av 2016. Et arbeid med å standardisere byggeprosjekter er igangsatt, med mål om å redusere investeringskostnadene. McKinsey & Company har gjennomgått forsvarssektorens potensiale for modernisering og effektivisering av stabs-, støtte og forvaltningsfunksjoner. Mye av det som belyses i denne analysen er allerede i prosess i vår organisasjon gjennom vårt interne kostnadsreduksjonsprogram MOT 2020, som skal sikre varige årlige besparelser med 90 millioner kroner innen utgangen av 2020.

STOLTE OG DYKTIGE MEDARBEIDERE

Forsvarsbygg har en stabil arbeidskraft. I årets medarbeiderundersøkelse svarer 80 prosent at de er stolte av å jobbe i Forsvarsbygg. Det er gledelig. For over 400 av

våre renholdsansatte har året vært krevende. De har vist stor omstillingsvilje og stolthet for tjenesten de leverer. I tett samarbeid med Forsvaret har vi gjennom året jobbet med å sikre en god overføring av renholdstjenesten og de ansatte til ISS fra våren 2016. Frem mot 2020 skal vi fusjonere våre to kompetansemiljøer på byggherresiden. Forutsigbarhet for våre medarbeidere er sentralt, og prosessen er derfor allerede i gang. I tiden fremover blir det viktig å etablere tiltak som sikrer at nøkkelpersonell forblir i Forsvarsbygg, etter ferdigstillelse av kampflybaseprosjektet.

FORSVARLIG FORVALTNING

Forsvarsbygg har levert et godt resultat innenfor rammen av forsvarlig forvaltning og sektorens krav til holdninger, etikk og ledelse. Risikoreducerende tiltak følges opp som en integrert del av virksomhetsstyringen. I de kommende år skal vi fortsette å skape gode resultater gjennom forsvarlig forvaltning og evnen til kontinuerlig forbedring. Riksrevisjonen hadde ingen merknader til Forsvarsbyggs regnskap for 2014.

FRAMTIDSUTSIKTER

Forsvaret står overfor betydelig omstilling for å løse sitt oppdrag. Forsvarsbygg må i årene som kommer klare å tilpasse både organisasjonen og tjenestene våre til en sektor i kraftig omstilling.

Frode Sjørsen

administrerende direktør

FORSVARSBYGG

KAPITTEL 2

INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL

STORTINGET

FORSVARSDEPARTEMENTET

FORSVARSBYGG

FORSVARET

NASJONAL
SIKKERHETS-
MYNDIGHET

FORSVARETS
FORSKNINGS-
INSTITUTT

Forsvarsbygg er en etat i forsvarssektoren.

Forsvarsbygg er et statlig forvaltningsorgan underlagt Forsvarsdepartementet. Vi utvikler, bygger, drifter og avhender eiendom for forsvarssektoren.

FORSVARSBYGGS SAMFUNNSOPPDRAG

Forsvarets viktigste arbeid er å forsvare landet vårt. Vår oppgave er å sørge for at Forsvaret har effektive og fleksible fasiliteter for å øve, lære og bo, og kostnadseffektive løsninger som gjør at ressurser frigjøres til å styrke Forsvarets kjernevirksomhet. På den måten bidrar vi til å bygge forsvarsevne, hver eneste dag.

Rådgivning innen sikring av bygg, kulturminnevern og avhending er også viktige bidrag til å frigjøre midler for å styrke Forsvarets operative evne. Ringvirkningene av Forsvarsbyggs aktiviteter treffer innbyggere i hele Norge, både i og utenfor Forsvaret.

Forsvarssektorens forvaltningsmodell synliggjør kostnadene for eiendom, bygg og anlegg (EBA) og gjør forvaltningen effektiv. Forsvarsdepartementet eier eiendommene som forsvarssektoren bruker, og beslutter hvordan disse skal benyttes og utvikles. Forsvarsbygg har ansvaret for å utvikle, bygge, vedlikeholde og drifte EBA som forsvarssektoren betaler leie for. Forsvaret er leietaker og bruker. De prioriterer utfra sine behov og stiller krav. Forvaltningsmodellen er vedtatt av Stortinget.

VI PLANLEGGER, BYGGER OG DRIFTER

Forsvarsbygg ivaretar forsvarssektorens EBA. Vi sørger for alle oppgaver innenfor utvikling, bygging, utleie, drift og vedlikehold.

VI BESKYTTER OG SIKRER BYGG OG ANLEGG

Nasjonalt kompetansesenter for sikring av bygg (NKSB) er statens rådgiver for beskyttelse og sikring av EBA mot eksplosjonsulykker, terrorhandlinger, spionasje, sabotasje og annen kriminalitet. Kompetansesenteret leverer sikkerhetsfaglig rådgivning til alle større byggeprosjekter i forsvarssektoren og staten for øvrig.

VI TAR VARE PÅ MILJØET

Forsvarsbygg har et spesielt ansvar for miljøutfordringene i forsvarssektoren. Vi har landets fremste kompetanse på miljøutfordringer innenfor forurensning og støy ved

påvirkning fra militær aktivitet og øvelser. Stadig mer spesialiserte krav for sektoren blir ivaretatt og oppfylt.

VI TAR VARE PÅ KULTURMINNER

Både vernet og ikke-vernet bygningsmasse utgjør en stor samfunnsmessig ressurs med mye potensial. Vår kulturminnefaglige rådgivning bidrar til løsninger for å ivareta kulturminneinteresser og forene vernehensyn med optimal bruksfunksjon. Vi gir råd til hele offentlig sektor.

VI SKAPER NYTT LIV PÅ HISTORISK GRUNN

Forvaltningen av de nasjonale festningene handler om å gjøre festningene tilgjengelige for publikum hele året. Vi tilrettelegger for utvikling av festningene i en forretnings- og samfunnsmessig balanse som er verdiøkende og med mål om økt selvfinansiering.

VI AVHENDER EIENDOM

Forsvarsbygg avhender militære eiendommer som er tatt ut av tjeneste. Avhendingen omfatter alt fra salg til miljøopprydding, tilrettelegging for sivil bruk og prosessen fram til nye eiere overtar. Dette tilfører midler til forsvarsbudsjettet og fritar forsvarssektoren for framtidig drifts- og oppryddingsansvar.

ORGANISASJON OG LEDELSE

Forsvarsbygg ble opprettet i 2002, og er i dag Norges største offentlige eiendomsaktør. Vi ivaretar Forsvarets behov gjennom planmessig vedlikehold og fornyelse av den totale eiendomsporteføljen med 12 407 bygg og anlegg, på totalt 4 072 801 kvadratmeter bygningsmasse, fordelt over hele landet. I 2015 omsatte vi for 7 milliarder kroner. Siden 2002 har vi avhendet over 2 861 805 kvadratmeter uhensiktsmessig eiendom. Salg av eiendom har gjort at sektoren har fått tilbakeført 3,5 milliarder kroner netto til å styrke Forsvarets operative evne. Vi har 1745 ansatte fordelt på 1581 årsverk. Vi er til stede der Forsvaret er, i 365 av landets 428 kommuner. Vårt hovedkontor er i Oslo.

SAMARBEID MED ANDRE

Vi samarbeider tett med andre etater i sektoren, blant annet om forskning og utvikling på sikring av EBA. Vi har rammeavtaler med profesjonelle aktører i EBA-bransjen knyttet til byggeprosjektene våre, og alle innkjøp er gjort etter konkurranse i markedet.

Bygge- og rehabiliteringsprosjektene spenner bredt fra bolig- og kontorbygg til ny kampflybase, ny nasjonal helikopterbase i Bardufoss og Haakonsværn og flyplassdekke i Bodø og på Andøya. Prosjektene gjennomføres innen vedtatte rammer for økonomi, tid og kvalitet. Årlig har vi om lag 460 større og mindre investeringsprosjekter i ulike faser over hele landet, og investerer om lag 2,5 milliarder kroner.

VÅRE MÅL

- **L1** Nøktern og verdibevarende forvaltning av EBA i Forsvarssektoren
- **L2** Miljøriktig planlegging, bygging og forvaltning av EBA i forsvarssektoren
- **Ø1** Resultat i samsvar med budsjett og kostnadseffektiv drift av virksomheten
- **I1** Forbedret evne til forsvarlig forvaltning

For å nå disse målene har vi satt oss fire interne mål. Målene ivaretas av etatssjef og rapporteres ikke til Forsvarsdepartementet.

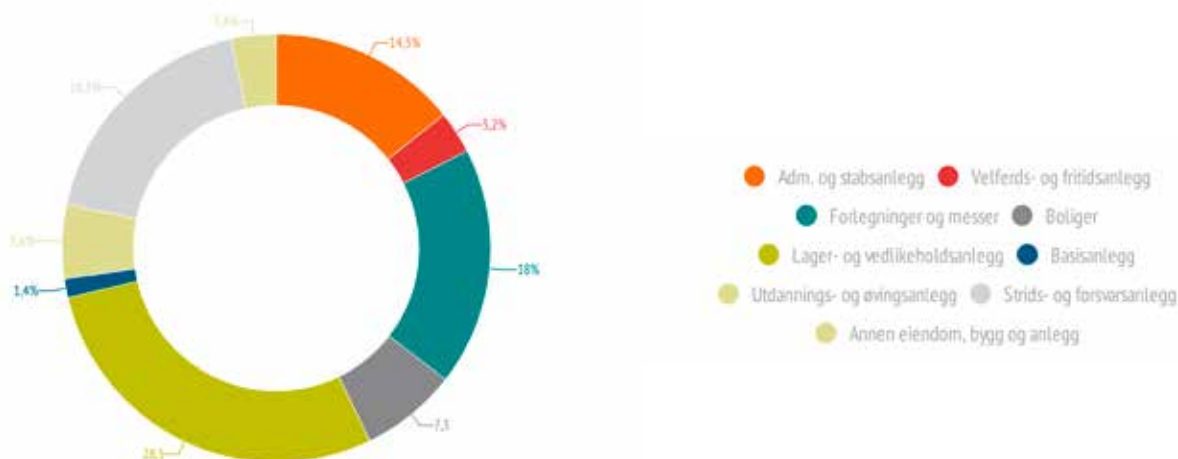
- Sikre omdømme, posisjon og gode kunderelasjoner
- Effektive verdiskapningsprosesser og konkurransedyktige leveranser
- Være en attraktiv arbeidsplass
- Riktig kompetanse til rett tid

NØKKELTALL 2011–2015

	2015	2014	2013	2012	2011
Antall årsverk	1 581	1 556	1 523	1 426	1 400
Samlet tildeling post 01-99 (millioner kroner)	5 871	5 700	5 757	5 462	5 253
Utnyttelsesgrad post 01-29	95,9 %	98,4 %	99,1 %	98,6 %	98,0 %
Sum driftskostnader (millioner kroner)	5 118	5 223	5 159	4 952	4 998
Andel investeringer	39,5 %	41,1 %	37,9 %	35,9 %	31,8 %
Lønnsandel av driftskostnader	20,2 %	20,8 %	19,6 %	18,8 %	17,9 %
Lønnskostnader per årsverk (hele tusen)	655	700	665	653	638
Solgt forsvarseiendom for (millioner kroner)	231	294	428	493	418
Investeringsaktivitet i egne bygg og anlegg (millioner kroner)	2 488	2 727	2 213	2 072	2 001
Driftsresultat overført til Forsvarsdepartementet (millioner kroner)	896	790	800	834	931

Alle tall er indeksregulerte

BYGNINGSMASSEN

ORGANISASJONSKART

MED DIREKTØRER

ADM.DIR
Frode Sjursen

STAB

STRATEGI OG UTVIKLING
Ragnar Bjørgaas

ØKONOMI
Cecilie
Stadaas

KOMMUNIKASJON
Jeanette
Christensen

INTERNKONTROLL
Dag Westby

FORRETNINGSOMRÅDER

FORVARSBYGG
EIENDOM
Haakon Øberg

FORVARSBYGG
UTVIKLING
Erik Øimoen

FORVARSBYGG
KAMPFLYBASE
Olaf Dobloug

FORVARSBYGG
UTLEIE
David Halvorsen

FORVARSBYGG
NASJONALE
FESTNINGSVERK
Nina Eidem

FORVARSBYGG
SKIFTE EIENDOM
Marit Jakobsen
Leganger

FORVARSBYGG
FUTURA
Steinar Lie

FORVARSBYGG
FELLESTJENESTER
Bjørn Georg Hagen

KAPITTEL 3

ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

Forsvarsbygg rapporterer på mange målområder. Vi har nådd effektivitetskravet, og levert gode resultater på miljøvennlige løsninger. Samtidig har vi en utfordring med å opprettholde tilstandsgraden på forsvarssektorens eiendom, bygg og anlegg (EBA).

SAMLET VURDERING

Forsvarsbygg har samlet sett en god måloppnåelse i 2015, med god måloppnåelse på to av fire mål. Dette er en forbedring fra fjoråret.

RESSURSBRUK

I 2015 omsatte vi for i overkant av 7 milliarder kroner. Vi har hatt en nedgang i driftskostnader på 97 millioner kroner fra 2014. Tjenestekjøp utgjorde 63 prosent av driftskostnadene, der avskrivninger er holdt utenfor. Lønnskostnadene lå på 17 prosent, energi- og gjennomstrømningskostnader på 8 prosent. Andre kostnader utgjorde 12 prosent.

REGNSKAPET

Etter kontantprinsippet viser de økonomiske resultatene samlet sett et mindreforbruk for 2015. Vi ligger svært tett opp til målet på de ordinære investeringsprosjektene, med et mindreforbruk på 2,6 prosent. Det har vært et mindreforbruk på kampflybase, og kostnadene for innredningsprosjekter har blitt lavere enn rammen tilsier. Effektiviseringskravet på 0,5 prosent er innfridd.

MILJØ

Forsvarsbygg har vist gode resultater innenfor miljø over flere år. 2015 var ikke et unntak. Blant annet overleverte vi sektorens første nullenergibygg til FLO på Haakonvern.

Vi har gode resultater innenfor energisparing, og vi nådde resultatmålet for utfasing av fossilt brensel i 2015. Energiledelsesprogrammet vårt har ved utgangen av 2015 spart 90 GWh, og frigjort nærmere 190 millioner kroner tilbake til forsvarsbudsjettet. Vi har siden 2007 redusert energiforbruket i forsvarssektoren med nærmere 30 prosent, som tilsvarer det årlige energiforbruket til Harstad kommune.

Vi har i 2015 jobbet med å implementere miljøstyring i organisasjonen.

EFFEKT FOR FORSVARSSEKTOREN OG SAMFUNNET

Vi har hatt 465 investeringsprosjekter i ulike faser i 2015, hvorav 39 byggeprosjekter er formelt ferdigstilte. Vi

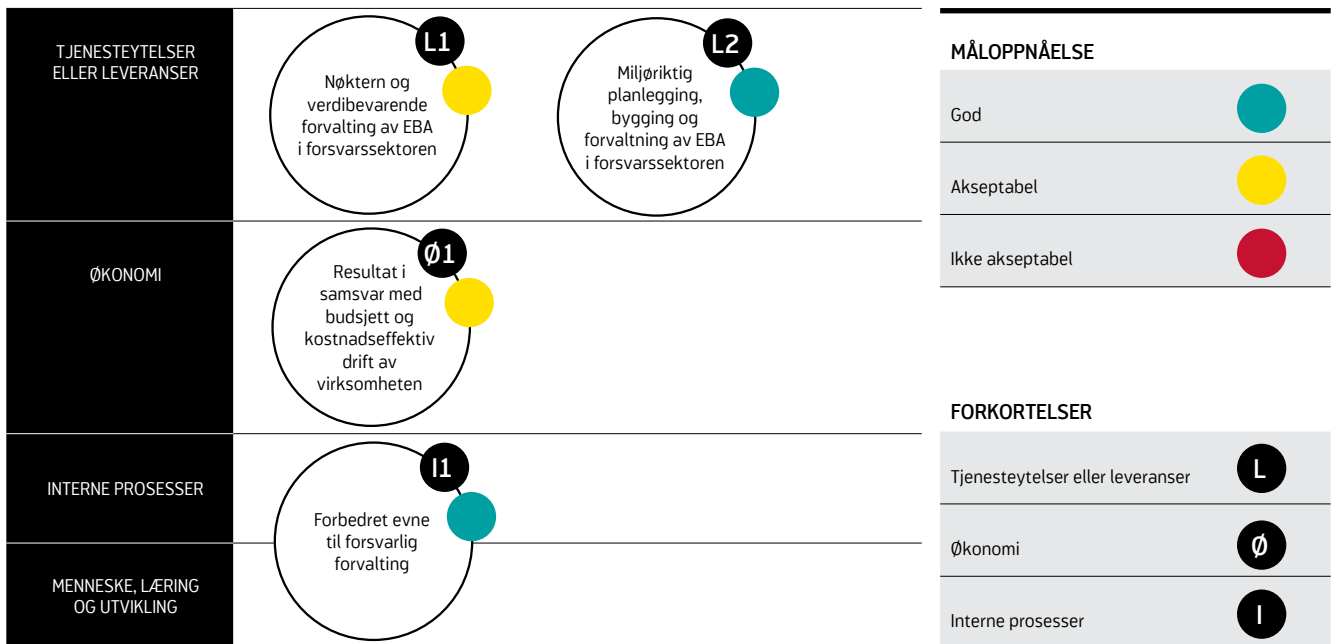
har utført over 90 prosent av planlagt vedlikehold på bygningsmassen, og ikke hatt noen vesentlige driftsavbrudd som har gitt stopp i Forsvarets aktivitet. Vi har en viktig oppgave med å ivareta Forsvarets interesser i arealplansaker, og i 2015 har vi bidratt til å sikre nødvendige øvingsarealer i 15 kommuner over hele landet.

I 2015 har vi vært en sentral rådgiver i arbeidet med Forsvarssjefens fagmilitære råd (FMR). Vårt bidrag har vært å synliggjøre effektiviseringspotensialet i EBA-porteføljen. FMR ønsker en kraftsamling av basestrukturen, som vil muliggjøre en tydeligere prioritering av verdibevaring av EBA som skal benyttes i Forsvarets fremtidige struktur, og at EBA Forsvaret ikke lenger har behov for utrangeres. Dette vil kunne frigjøre midler i sektoren.

Forsvarsbygg skaper nytt liv på historisk grunn, og i løpet av 2015 var 3,3 millioner besøkende innom en festning. Dette er et rekordhøyt besøkstall. Vi tar vare på kulturverdier som kommer hele samfunnet til gode.

Våre rådgivningsmiljøer innen beskyttelse og sikring av eiendom, bygg og anlegg, kulturminneforvaltning og avhending av eiendom sitter på ledende kompetanse i Norge. Denne kompetansen kommer forsvarssektoren og hele samfunnet til gode. I 2015 solgte vi totalt 138 717 rådgivningstimer. Av disse var 22 960 rådgivningstimer til virksomheter utenfor forsvarssektoren. Dette er en økning på 5,9 prosent sammenlignet med året før, hvilket er noe svakere enn ambisjonen vi satt oss for året.

Vi har i 2015 iverksatt et betydelig effektiviseringsarbeid internt, for å bidra til kostnadsbesparelser og frigjøre mer ressurser til Forsvarets operative evne.

MÅL L1

NØKTERN OG VERDIBEVARENDE FORVALTNING AV FORSVARSSEKTORENS EIENDOMMER, BYGG OG ANLEGG

Vi skal utføre oppgaver etter de retningslinjene Forsvarsdepartementet fastsetter for EBA. Når det gjelder investeringer i EBA, skal vi levere riktig beslutningsgrunnlag som sikrer nøktern, kostnadseffektiv EBA i et livsløpsperspektiv. Investeringene vi gjør i EBA skal gjennomføres i samsvar med investeringsplan godkjent av Forsvarsdepartementet. Eiendomsregisteret vårt skal være oppdatert med korrekt eiendomsinformasjon.

Vi skal opprettholde verdiene og sikre at eiendomsporteføljen er tilpasset fremtidige behov i forsvarssektoren. Videre skal vi medvirke til å redusere de samlede driftsutgiftene i sektoren ved å selge eller rive eiendommer som Forsvaret ikke lenger har bruk for. Forsvarssektoren skal sikres best mulige rammevilkår for virksomheten sin når det gjelder bruk og disponering av arealer.

SAMLET VURDERING AV MÅLOPPNÅELSE

Vi leverer akseptabelt på målet i 2015.

I 2015 har vi levert et meget tilfredsstillende investeringsresultat innenfor tilgjengelig ramme. Vi har hatt 465 investeringsprosjekter med varierende kompleksitet i ulike faser over store deler av landet. Forsvarsbygg har jobbet langsiktig med kompetanse-heving innen prosjektledelse, noe som ser ut til å styrket gjennomføringsevnen vår i prosjekter på investeringssiden. Basert på regnskap etter kontant-

prinsippet har vi for 2015 produsert for 99 prosent av investeringsrammen på 1 482 millioner kroner.

Kampflybasen på Ørland var også i 2015 det viktigste byggeprosjektet for Forsvarsbygg. Fremdriften for F-35-kritiske prosjekter er i rute for mottak av de nye kampflyene på planlagt tidspunkt høsten 2017. Fremdriften er stram, men skvadronbygg og hovedinfrastruktur planlegges ferdigstilt i løpet av 2016. Rullebaneforlengelsen og vedlikeholdsbygget planlegges ferdigstilt høsten 2017. Stortinget har i forbindelse med KS2 fattet vedtak om endringer i målprioriteringen for F-35-prosjektene. Dette innebærer at dialogen med brukeren og F-35-programmet har blitt ytterligere forbedret, og vi opplever et felles fokus på kostnadsoptimalisert fremdriftsstyring, hvor materiellanskaffelsen og EBA-investeringene sees i sammenheng. Sene avklaringer av konsepter og krav har medført forsinkelser for blant annet hangarett og FLO-forsyningsbygg. Kompenserende tiltak er under utredning.

Det står et viktig og krevende arbeid foran oss med å gjennomføre grunnerv og innløsning av eiendommer og bygninger på Ørland, i tråd med de vilkår som er fastsatt. God informasjon og dialog med berørte innbyggere er sentralt. I 2016 vil vi gjennomføre en større innbyggerundersøkelse for å kartlegge om vi kan styrke vårt informasjonsarbeid. Medienes dekning av prosjektet i 2015 viser at den negative omtalen er mer enn halvert sammenlignet med 2014. Forsvarsbygg har ikke nådd resultatkravet om lavere investeringskostnader per kvadratmeter. Dette skyldes til dels at prosjektene som sammenlignes med referanseprisene i styringsparameteren

i stor grad er bygg med høye krav til kompleksitet og tekniske løsninger, herunder spesielle krav til fasiliteter for meget avansert forsvarsmateriell, som ofte inkluderer krav til fysisk og elektronisk sikring. Andre medvirkende årsaker til at målet ikke er nådd er høye priser i markedet, strenge brukerkrav og Forsvarsbyggs egne gjennomføringskostnader.

Resultatet for 2015 viser en svak negativ utvikling av teknisk tilstand for utleieporteføljen. Vedlikeholdsetterslep og oppgraderingsbehovet har økt i 2015 sammenlignet med 2014. For festningsverkene er det en positiv utvikling av tilstandsgraden. For festningsverkene skyldes den positive utviklingen i all hovedsak tilføring av fornyelsesmidler over flere år, og økt vedlikehold gjennom økte inntekter og intern effektivisering. I 2015 har vi analysert driftsprosessene i utleievirksomheten vår, og tiltak for å optimalisere, og dermed redusere kostnader, implementeres i hele organisasjonen i løpet av 2016. Målet er å frigjøre midler til økt vedlikehold. Tilstandsgraden på utleieporteføljen er ikke akseptabel i forhold til målkravet.

Vedlikehold er en viktig innsatsfaktor for å opprettholde tilstandsgraden på porteføljen. Det utarbeides rullerende treårs vedlikeholdsplaner, og det er tett oppfølging av gjennomføringen. Andelen gjennomførte tiltak i 2015 er 92 prosent i forhold til opprinnelig plan, hvilket anses som et godt resultat.

En annen viktig innsatsfaktor for å opprettholde tilstandsgraden er komponentutskifting. Også her har produksjonen innenfor tilgjengelige rammer vært meget tilfredsstillende. Festningsverkene har krav om årlig økning av vedlikeholds-innsatsen, og dette er oppnådd med god margin.

Forsvarsbygg har, i forbindelse med årets oppdatering av EBA-investeringsplan 2016-2024, utarbeidet fornyelsesplan i dialog med Forsvaret. Det er definert et tjuetalls prosjekter som har høy prioritet grunnet HMS og/eller operative krav. Forsvarsbygg har utarbeidet en analyse av fornyelsesbehovet som viser et gjennomsnittlig årlig behov på drøye 1,1 milliarder kroner.

Det er totalt avhendet 37 000 kvadratmeter i 2015. Avhending av utrangert EBA har vært utfordrende også i år fordi store deler av arealene er av kategorien rive-, sikring- og miljøprosjekter, som har manglet finansiering. For å sikre verdibevaringen er det fokus på areal uten leieinntekt. Det er gjennomført et prosjekt for å identifisere potensialet for å redusere dette arealet, og det er utarbeidet en oversikt med anbefalinger i samarbeid med Forsvaret. Totalt er det identifisert cirka 260 000 kvadratmeter som Forsvaret

skal betale leie for i løpet av 2016 og 2017. I tillegg er det gjennomført flere analyser av boligporteføljen, for tilpassing til dagens behov med hensyn til størrelse og antall.

I 2015 har vi vært en sentral rådgiver i arbeidet med Forsvarssjefens fagmilitære råd (FMR). Vårt bidrag har vært å synliggjøre effektiviseringspotensialet i EBA-porteføljen. Planen kan bidra til at forsvarssektoren kraftsamler aktivitet til etableringer som ivaretar operative behov og er gunstige både i forhold til sivile rammebetingelser og arealeffektivitet.

Forhandlinger og forberedelser til overføring av flyplassdriften, samt stille nødvendige arealer til disposisjon i Bodø, fra forsvarssektoren til Avinor AS, gjennomføres i tett samarbeid internt i sektoren. Avtaler for feste og leie for et mindre område er inngått. Salgs- og leieverdien for luftfartskritisk areal (LFKA) på Værnes, som skal stilles til disposisjon for Avinor, er avklart gjennom rettslig avtaleskjønn. Forberedelser til en tilsvarende skjønnsak for Flesland har pågått i perioden.

Forsvarssektorens landsverneplan del 2 er ferdigstilt etter en lengre avklaringsrunde vedrørende vern av operative anlegg. Planen dekker i hovedsak perioden fra 1945 til 2000. Forsvarsbygg ivaretar Forsvarets arealbruksinteresser i sivile høringssaker. I 2015 har vi vært involvert i innsigelsesbehandling etter plan- og bygningsloven i 15 kommuner.

Flere saker har vært knyttet til Forsvarets skyte- og øvingsfelt i sjø. Her har vi gjennom året også bistått Forsvaret i gjennomgang av fremtidige nasjonale behov. For verneplansaker har vårt fokus vært å ivareta unntaksbestemmelser for Forsvarets luftfartøy. Forsvarsbygg fremsendte forslag til nye grenseverdier for støy fra skytebaner som grunnlag for revisjon av Klima- og miljødepartementets retningslinje T-1442. Nye grenseverdier vil kunne redusere arealbrukskonfliktene knyttet til støysoner som vi opplever ved mange av Forsvarets skytebaner.

RESULTATKRAV

L1.1 TILSTANDSGRAD I UMLEIEPORTEFØLJEN

Forsvarsbygg skal overvåke at verdiene i eiendomsmassen ivaretas, dvs. at tilstandsgraden (teknisk verdi, innemiljø og funksjonell standard) opprettholdes for de bygninger og anlegg som primært er innrettet mot utleie innenfor forsvarssektoren (utleieporteføljen). Tilstandsgraden opprettholdes gjennom en målrettet kombinasjon av fornyelse og verdibevarende/tilstandsbasert vedlikehold. Utviklingen måles med utgangspunkt i utvikling av arealkorrigert teknisk TG ved utgangen av 2011.

AMBISJON 2015

Tilstandsgraden skal være 1,30

RESULTAT 2015

Tilstandsgraden er 1,32

Styringsparameter L1.1	2015	2014	2013	2012	2011
Tilstandsgrad	1,32	1,31	1,32	1,30	1,30

L1.2 TILSTANDSGRAD FESTNINGSVERK

Forsvarsbygg skal overvåke at verdiene i denne delen av eiendomsmassen ivaretas, herunder at kultur- og minneverdier ivaretas på en tilfredsstillende måte og at tilfredsstillende vedlikeholdsnivå oppnås. Tilstandsgraden opprettholdes/ forbedres gjennom verdibevarende og tilstandsbasert vedlikehold. Utviklingen måles med utgangspunkt i areal-korrigert teknisk TG ved utgangen av 2012.

AMBISJON 2015

Tilstandsgraden skal være 1,49

RESULTAT 2015

Tilstandsgraden er 1,46

Styringsparameter L1.2	2015	2014	2013	2012	2011
Tilstandsgrad	1,46	1,49	1,51	1,59	1,62

L1.3 INVESTERINGSKOSTNAD PER KVADRATMETER

Forsvarsbygg skal planlegge og ferdigstille bygg med nøktern standard og tilfredsstillende kvalitet til riktig kostnad per kvadratmeter.

AMBISJON 2015

For hvert prosjekt beregnes et prosentvis avvik i forhold til en referansekostnad innenfor byggkategoriene: administrasjons- og stabsanlegg (AS), boliger (BO), forlegninger og messer (FM), lager og vedlikeholdsanlegg (LV) og undervisnings- og øvingsanlegg (UØ). På bakgrunn av det prosentvise avviket i hvert enkelt prosjekt, beregnes et samlet avvik for prosjektene. Avviket skal ikke være mer enn -1,5 prosent.

RESULTAT 2015

Resultatet er 19 prosent

Styringsparameter L1.3	2015	2014	2013	2012	2011
Avvik i investeringskostnad pr kvm	19 %	19 %	IA	IA	IA

L1.4 GJENNOMFØRINGSGRAD I HENHOLD TIL VEDLIKEHOLDSPLAN

Forsvarsbygg skal sikre at det årlige vedlikeholdet gjennomføres planmessig.

AMBISJON 2015

Andel av tiltak i opprinnelig godkjent vedlikeholdsplan som er gjennomført ved årets slutt er 90 prosent eller bedre.

RESULTAT 2015

Resultatet er 92 prosent

Styringsparameter L1.4	2015	2014	2013	2012	2011
Andel gjennomføringsgrad iht. vedlikeholdsplan	92 %	85 %	IA	IA	IA

L1.5 EFFEKTIV EBA-UTNYTTELSE I SEKTOREN

(Styringsparameteren er ny fra og med 2015)

Forsvarsbygg skal følge opp at den EBA som sektoren disponerer til enhver tid, i så stor grad som mulig enten er i bruk, eller blir raskt avhendet. Dette sikrer at vedlikeholdsbehovene knyttet til sektorens EBA er fullfinansiert gjennom husleien og at den samlede verdibevarende innsatsen kan rettes mot EBA som er i aktiv bruk.

AMBISJON 2015

Det totale antall kvadratmeter i sektoren (i prosent) uten leieinntekter skal være 11 prosent eller lavere.

RESULTAT 2015

Resultatet er 10,6 prosent

L1.6 ØKE ANDEL TIL VEDLIKEHOLD PÅ FESTNINGENE

Forsvarsbygg skal frigjøre en større andel av de totale ressursene ved de nasjonale festningsverkene til vedlikehold for å bidra til forbedring av tilstandsgraden og sikre tilfredsstillende vedlikeholdsnivå. Forsvarsbygg skal gjennom økte inntekter og reduserte kostnader til forvaltning og drift av festningene, kanalisere midler til økt vedlikehold.

AMBISJON 2015

Økt andel midler frigjort til vedlikehold skal være 12 millioner kroner eller mer.

RESULTAT 2015

Resultatet er 13,8 millioner kroner.

Styringsparameter L1.6	2015	2014	2013	2012	2011
Frigjorte midler til vedlikehold (tall i millioner kroner)	13,8	10,6	10	6,5	IA

MÅL L2

MILJØRIKTIG PLANLEGGING, BYGGING OG FORVALTNING AV EIENDOM, BYGG OG ANLEGG I FORSVARSSEKTOREN

Vi skal sørge for miljøriktig planlegging, utvikling og forvaltning av EBA i forsvarssektoren for å ivareta samfunnsansvar og sikre helhetlige løsninger og stadig bedre miljøprestasjoner. Miljøarbeidet skal være systematisk, forebyggende og dokumenterbart. Vi skal utvikle kompetanse og være en pådriver i miljøarbeidet på områder som har god effekt for forsvarssektoren, bidra til utvikling ved å ta i bruk effektive metoder og stille krav til leverandører for utvikling og valg av miljøriktige tjenester og produkter. Vi skal være en god rådgiver i miljøspørsmål med tanke på muligheter, planlegging og oppfølging av helhetlig avgjørelser og tiltak, og skal blant annet:

- ivareta miljøinteressene til forsvarssektoren overfor samfunnet på kort og lang sikt, blant annet sikre godt samarbeid med offentlige myndigheter innen aktuelle områder
- redusere energibruken og bedre energieffektiviteten i bygg og anlegg
- redusere CO₂-utslipp fra fossilt brensel til oppvarming av EBA i sektoren
- sikre HMS-aspekt i EBA
- fullføre implementering av miljøledelse i samsvar med ISO 14001, og planlegge vedlikehold av systemet, slik at det kan forbedres kontinuerlig

SAMLET VURDERING AV MÅLOPPNÅELSE

Forsvarsbygg leverer godt på målet i 2015.

I Forsvarsbygg er det grønne skiftet en realitet. I 2015 har vi spart 90 GWh gjennom flere tiltak for energieffektivisering i eksisterende bygg. Dette er 15 GWh over målkravet. Resultatkravet på 93 GWh ved endt prosjektperiode (2012-2016) er godt innenfor rekkevidde. Energiledelsesprogrammet vårt bidrar til redusert energibruk gjennom ombyggingstiltak til direkte drevne vifter, SD-anlegg (sentral driftskontroll), behovsstyring av lys/lyskontroll, varmegjenvinnere, samt ombygging av varme- og sanitæranlegg. Vi legger også vekt på energibesparelse gjennom korrekt drift av tekniske anlegg, og driver holdningsskapende arbeid for å redusere forbruk fra eget driftspersonell og brukere i Forsvaret.

Energiledelsesprogrammet er oppdragsfinansiert med cirka 83 millioner kroner per år. I år har Forsvarsbygg brukt cirka 111 millioner kroner totalt, inkludert midler fra Enova. Ressursene dekker blant annet tekniske tiltak, oppfølging og utvikling av energioppfølgingssystem, personell og kompetanseutvikling. Sektoren har lagt ned mye innsats

og økonomiske ressurser som grunnlagsinvestering for å nå målsettingen i prosjektet. Årets måloppnåelse er god, men vi må fortsette å sikre at grunnlagsinvesteringer og besparelser opprettholdes over tid, slik at vi oppnår ønsket miljøeffekt og kostnadskontroll.

Vi har oppfylt resultatkravene for reduksjon av CO₂-utslipp og sortering av avfall. Forsvarssektoren har over mange år arbeidet med å fase ut bruk av fossilt brensel til oppvarming med mer miljøvennlige energibærere. Målsetningen er at all bruk av fossilt brensel til oppvarming skal være faset ut innen 2018. Sektoren kjøpte i 2006 14 000 m³ fyringsolje mot 4 100 i 2015 (cirka 6,2 prosent av total energibruk).

Forsvarsbygg har i en rekke år oppnådd kravet for sortering av byggavfall. Det har vært mer krevende å nå målet på 60 prosent på årsbasis for næringsavfall. Årets resultat viser likevel en sorteringsgrad på 61 prosent. Det er til dels stor variasjon i sorteringsgraden mellom leire og geografiske områder. Forsvarsbygg har satt i gang informasjonstiltak mot brukerne i Forsvaret for å øke kunnskapen og påvirke holdningene knyttet til avfallssortering. Resultatkravet økes til 65 prosent fra og med 2016. Dette er et ambisiøst mål, som det vil være krevende å innfri når hele sektoren skal løftes.

Forsvarsbygg overleverte i 2015 sektorens første nullenergibygget, et 2 200 kvadratmeter stort kontorbygg, til FLO på Haakonvern. I dette arbeidet har vi samarbeidet med Zero emission buildings (ZEB) ved SINTEF i Trondheim. For å sikre at bygget driftes optimalt i fremtiden, har vi avtalt en prøvedriftsperiode med entreprenøren, der driftsansatte skal få opplæring. Det er viktig for Forsvarsbygg å utvikle kompetanse på oppføring og drift av bygg som oppfyller fremtidens energikrav.

Fra tid til annen kommer ny kunnskap om materialer, som etter bruk i lang tid, viser seg å kunne ha skadelige effekter. Dette er tilfelle for PFAS, per- og polyfluoreerte alkylstoffer, som tidligere ble benyttet i brannskum på brannøvingsfelt ved flystasjoner. Sektoren har tidligere iverksatt undersøkelser og tiltak, men fikk i 2015 pålegg fra Miljødirektoratet om ytterligere kartlegging og tiltaksvurderinger. Dette er gjennomført på Rygge, Ørland og Evenes. Det er avdekket utlekking på Rygge og Ørland, og Forsvarsbygg vil gjennomføre tiltak her sommeren 2016. Forsvarets øvrige flystasjoner kartlegges sommeren 2016.

Som en del av arbeidet vårt for kontinuerlig forbedring, jobber Forsvarsbygg med implementering av miljøstyring i organisasjonen, basert på prinsippene i NS-EN ISO 14001. I 2015 har vi gjennomført en miljøaspektkartlegging, og

identifisert forbedringspunkter. Mål og handlingsplaner relatert til de mest vesentlige miljøaspektene er på plass, og vi har etablert en intern miljørevisjon.

RESULTATKRAV

L2.1 REDUKSJON AV ENERGIFORBRUK TIL EIENDOM, BYGG OG ANLEGG

Forsvarsbygg skal forbedre miljøverntilstanden i forsvarssektoren ved å redusere forbruk av energi i sektorens bygg og anlegg, og å redusere energikostnadene i forhold til en situasjon uten gjennomføring av tiltak. Hensikten med indikatoren er at Forsvarsbygg, i samarbeid med leietakere, viderefører arbeidet med å effektivisere energibruken i bygg og anlegg. Målsettingen i energiledelsesprogrammet (2012-2016) er en reduksjon i energiforbruket på 93 GWh i energiforbruk.

AMBISJON 2015

Energiforbruk skal reduseres med 75 GWh eller mer.

RESULTAT 2015

Resultatet er 90 GWh

Styringsparameter L2.1	2015	2014	2013	2012	2011
Reduksjon av GWh	90 GWh	53 GWh	22 GWh	IA	IA

Resultat viser prosjektperiodens besparelser (2012 var oppstartsår der det ble gjennomført tiltak andre halvår - tar tid fra tiltak er ferdig utført til effekt kan måles slik at 2012 er ikke tatt med). Resultat akkumuleres år for år i definert periode.

L2.2 UTFASING AV FYRING MED FOSSIL OLJE INNEN UTGANGEN AV 2018

Forsvarsbygg skal redusere utslipp av klimagasser knyttet til oppvarming ved omlegging fra fossil energi til miljøvennlige, fornybare energibærere i sektorens bygg og anlegg. Hensikten med indikatoren er å måle effekten av enøktiltakene i gjeldende investeringsplan med å konvertere varmesentraler og utfasing av øvrige oljefyringsanlegg. Konverteringsprosjektene har gått over flere år og resultat akkumuleres år for år i definert periode.

AMBISJON 2015

Reduksjon av beregnet utslipp av klimagasser (tonn CO₂-ekvivalenter) skal akkumulert fra og med 2012 være 15 500 eller mer.

RESULTAT 2015

Resultatet er 18 992 tonn CO₂-ekvivalenter.

Styringsparameter L2.2	2015	2014	2013	2012	2011
Reduksjon av CO ₂ ekvivalenter (i tonn)	18 992	15 142	12 547	4 345	2 400

L2.3 AVFALLSHÅNDTERING

Forsvarsbygg skal måle miljøverntilstanden i forsvarssektoren – klima, miljø og holdningstiltak. Intensjonen er å oppnå forbedring med miljø- og klimapåvirkninger ved økt ressursutnyttelse og redusert mengde bygningsavfall til sluttbehandling.

AMBISJON 2015

Byggavfall; Andel bygg- og anleggsavfall som i henhold til Norsk standard (NS) 9431:2011 ikke er i kategorien 9912 blandet næringsavfall. Andelen skal være minimum 60 prosent for at status skal være grønn. Næringsavfall; Andel næringsavfall (fra Forsvarsbygg og leietakere) som i henhold til NS 9431:2011 ikke er i kategorien 9912 blandet næringsavfall. Andelen skal være minimum 60 prosent for at status skal være grønn. Behandling av alt avfall; Andel avfall til gjenvinning, som ombruk, materialgjenvinning, kompostering og energigjenvinning, skal være minimum 80 prosent for at status skal være grønn.

RESULTAT 2015

Resultatet er bedre enn målkravet.

Styringsparameter L2.3	2015	2014	2013	2012	2011
Andelen sortert byggavfall (i prosent)	98,4 %	96 %	98 %	92,5 %	91 %
Andelen sortert næringsavfall (i prosent)	61 %	61 %	64 %	62 %	60 %
Andelen alt gjenvunnet avfall (i prosent)	98 %	88 %	96 %	88 %	90 %

MÅL Ø1

RESULTAT I HENHOLD TIL BUDSJETT OG KOSTNADSEFFEKTIV DRIFT AV VIRKSOMHETEN

Vi skal levere et økonomisk resultat til eier som forventet (etter kontantprinsippet) og styre mot sunne bedriftsøkonomiske mål (i henhold til periodiseringsprinsippet). Kostnader til eierpålagte oppgaver skal synliggjøres og effektiviseringsgevinster dokumenteres. Samtidig som forventet resultat leveres, skal planlagt ytelsesnivå opprettholdes og gjennomføres.

SAMLET VURDERING AV MÅLOPPNÅELSE

Vi leverer akseptabelt på målet i 2015.

Forsvarsbygg avlegger regnskap etter to finansielle rammeverk: Kontantregnskap etter statsregnskapets bestemmelser og periodisert virksomhetsregnskap etter regnskapslovens bestemmelser (GRS – god regnskapskikk). Forsvarsbygg fakturerer sine tjenester innenfor husleiemodellen. Som følge av virksomhetens egenart er vi gitt merinntektsfullmakt,

og kan be Forsvarsdepartementet om overføring av ubrukte midler mellom år.

De økonomiske resultatene etter kontantprinsippet viser samlet sett et mindreforbruk for 2015. Driftskapitlene viser en mindretgift på 152 millioner kroner. Mindretgiften knytter seg i all hovedsak til tjenesteproduksjon iverksatt sent på året, med påfølgende utbetaling først i 2016. Vi har søkt Forsvarsdepartementet om overføring av mindretgiften til 2016.

Vi ligger svært tett opp til målet for den ordinære investeringsporteføljen, med et mindreforbruk på 2,6 prosent. Kampflybaseprosjektet har et mindreforbruk grunnet blant annet forsinkelser i byggeprosjektene og manglende avklaring rundt utkjøp og grunnverv. Kostnadene til innredningsprosjektene er blitt mindre enn tildelt ramme, hovedsakelig på grunn av forsinkelser i noen prosjekter. For de andre investeringspostene er det kun mindre avvik.

Det periodiserte virksomhetsregnskapet for 2015 viser et underskudd på 71 millioner, mot et budsjettert overskudd på 149 millioner kroner. Avviket er positivt med 31 millioner kroner, justert for ikke budsjetterte av- og nedskrivninger på 251 millioner kroner knyttet til avhendingsporteføljen. Det positive resultatet forklares hovedsakelig av reduserte kostnader innenfor stab og støtte, og med at ikke alle disponible midler til vedlikehold ble satt i produksjon før årsskiftet. Avhendingsvirksomheten har i løpet av året videreført arbeidet med å redusere kostnadene sine, i takt med redusert avhendingsportefølge og tilgjengelige midler til rive-, sikre- og saneringsprosjekter. Kostnadene for de eierpålagte oppgavene er høyere enn kravet. Dette skyldes oppbyggingen av kampflybaseprosjektet. Utviklingen i de underliggende tallene er positiv, og det forventes en forbedring i årene som kommer.

Forsvarsbygg startet i 2014 et forbedringsprogram på økonomiområdet. I 2015 har programmet bestått av tre prosjekter: Styrende dokumenter investering, enhetlig portal for kontrakts- og prosjektstyring og rapportering og analyse. Styrende dokumenter har ferdigstilt utkast til instruksjoner på flere sentrale investeringsprosesser, noe som forenkler arbeidet for den enkelte medarbeider. Første delleveranse av prosjektportalen ble lansert i januar 2016. Arbeidet vil fortsette i 2016, som en del av et nytt program. Dette har som mål å samle investeringsvirksomheten i ett miljø frem mot 2020. Rapportering og analyse har ryddet i dagens rapportstruktur og ferdigstilt flere sentrale kontrollrapporter. Prosjektet vil fra og med 2016 følges opp i linjen. De tre prosjektene har samlet sett hatt god effekt, og lagt til rette for en bedre styring og kontroll på økonomiområdet.

RESULTATKRAV

Ø1.1 FORVENTET ÅRSRESULTAT (KONTANTREGNSKAP)

Forsvarsbygg skal ha god evne til forsvarlig forvaltning ved å måle avvik mellom tildeling og forventet forbruk av tildelte midler i prosent.

AMBISJON 2015

Avviket fra rammen skal være mindre enn 2 % for god måloppnåelse og mindre enn 5% for akseptabel måloppnåelse pr post. For totalbevilgningen skal avviket ikke overstige 1,5 %.

RESULTAT 2015

Fire poster har akseptabel måloppnåelse. Måloppnåelse for totalbevilgningen er ikke-akseptabel.

Styringsparameter Ø1.1	2015	2014	2013	2012	2011
Kapittel 1710/4710, post 01 - Forsvarsbyggs driftskapittel	4,3 %	0,6 %	-0,2 %	0,6 %	2,0 %
Kapittel 4710, post 47 - Salg av eiendom bygg og anlegg	2,4 %	-0,3 %	20,5 %	1,5 %	0,8 %
Kapittel 1710, post 46 - Nybygg og anlegg	2,4 %	10,3 %	0,1 %	8,2 %	18,9 %
Kapittel 1710, post 47 - Nybygg og anlegg	2,6 %	-1,0 %	13,5 %	9,9 %	14,3 %
Kapittel 1761, post 47 - Kampflybase	26,4 %	-3,0 %	6,4 %	-19,4 %	IA
Kapittel 1760, post 01 - Gjennomføringskost. innredning	-25,6 %	16,0 %	33,4 %	IA	IA
Kapittel 1760, post 45 - Innredning	23,3 %	14,7 %	16,2 %	48,1 %	IA
Samlet tildeling	6,5 %	0,4 %	4,3 %	4,4 %	6,3 %

Ø1.2 KOSTNADER TIL Å IVARETA EIERPÅLAGTE OPPGAVER

Forsvarsbygg skal synliggjøre utviklingen i kostnader til å ivareta eierpålagte oppgaver.

AMBISJON 2015

Et veid snitt av de to delparameterne skal gi en samlet kostnadsprosent som er lavere enn 13,6 prosent.

RESULTAT 2015

Samlet kostnadsprosent ble 15,7 prosent.

Styringsparameter Ø1.2	2015	2014	2013	2012	2011
Samlet kostnadsprosent	15,7 %	15,2 %	13,9 %	13,8 %	IA
Kostnadsprosent ordinær portefølje	10,9 %	11,5 %	11,2 %	10,5 %	IA
Kostnadsprosent investeringsportefølje	26,1 %	22,8 %	21,1 %	22,4 %	IA

Ø1.3 EFFEKTIVITET I AVHENDINGSFUNKSJONEN

Forsvarsbygg skal følge opp at avhendingsvirksomheten gjennomføres på en effektiv måte.

AMBISJON 2015

To av to delparameter skal ha god status.

RESULTAT 2015

Begge delparameterne rapporteres med status god.

Styringsparameter Ø1.3	2015	2014	2013	2012	2011
Adm. kostnader pr prosjekttime	1055	1693	1912	1925	1942
Prosjekttimer pr årsverk	1281	829	849	887	826

Ø1.4 EFFEKTIVISERINGSGEVINST

Forsvarsbygg skal realisere sektorens krav til varig effektivisering på 0,5 prosent, tilsvarende 11,5 mill. 2012-kroner, per år i inneværende langtidperiode.

AMBISJON 2015

Forsvarsbygg skal oppnå en akkumulert effektiviseringsgevinst på 36,232 millioner kroner.

RESULTAT 2015

Resultatet er 36,8 millioner kroner.

Styringsparameter Ø1.4	2015	2014	2013	2012	2011
Effektiviseringsgevinst	36,8	23,8	14,4	IA	IA

MÅL I1

FORBEDRET EVNE TIL FORSVARLIG FORVALTNING

Vi har ansvaret for at Forsvarsdepartementets instruks om økonomi- og virksomhetsstyring i forsvarssektoren blir etterlevd, og skal blant annet

- gjennomføre aktiviteter i tråd med fastsatte mål og prioriteringer
- fastsette mål- og resultatkrav og prioritere i ett- og flerårig perspektiv innenfor eget ansvarsområde
- utvikle egne styringsparameter, tiltak, risikoer og risikoreduserende eller avbøtende tiltak for egen virksomhet
- gjennomføre risikostyring som en integrert del av styringen mot fastsatte mål og resultatkrav
- sørge for planlegging, gjennomføring og oppfølging av virksomheten, inkludert resultat- og regnskapsrapportering
- definere ansvar og myndighet og fastsette interne instruksjoner innenfor eget ansvarsområde
- etablere internkontroll for å nå fastsette mål og prioriteringer

SAMLET VURDERING AV MÅLOPPNÅELSE

Vi leverer godt på målet i 2015.

Riksrevisjonen hadde ingen merknader til Forsvarsbyggs årsregnskap for 2014 eller til disponering av bevilgningene. Ett resultat vi også oppnådde for 2012. For 2013 fikk vi heller ingen merknader til årsregnskapet, men vår investeringsvirksomhet fikk vesentlige merknader til utvalgte disposisjoner innenfor styring og oppfølging av investeringsprosjekter og for ikke å ha ivare tatt kontrollplikten for å forebygge sosial dumping.

I løpet av året har Forsvarsbygg startet flere større forbedringsprogram, som et ledd i arbeidet med kontinuerlig forbedring. Et av de største er kostnadsreduksjonsprogrammet MOT 2020, som har som mål å redusere stab- og støttekostnadene med 90 millioner kroner innen utgangen av 2020 og med varig virkning. Forsvarsbygg må som leverandør i forsvarssektoren kontinuerlig tilpasse sine tjenester og kostnader til etterspørselen fra sine kunder og oppdragsgivere i sektoren. I kostnadsreduksjonsprogrammet ser Forsvarsbygg både på organisering, kapasitet og prosesser innenfor alle administrative oppgaver, samt forhold knyttet til egen arealbruk, egen kjøretøypark, bestillings- og innkjøpsfunksjoner og en rekke andre kostnader. Kostnadsreduksjon er relatert til, og dimensjonert ut fra, produktområdene som forventes å falle bort eller reduseres i perioden fram til 2020. Her utgjør bortfall av inntekter fra renholdstjenester brorparten, men kostnadsreduksjonene er også en konsekvens av forventet reduksjon av avhendingsinntekter og eventuelt investeringsvolum, samt tiltak for å frigjøre midler til produksjon fremfor støttevirksomhet. I 2015 er effektiviseringskravet nådd gjennom ulike tiltak i MOT 2020.

Årets medarbeiderundersøkelse viste en positiv utvikling, og resultatene har blitt fulgt opp både lokalt og sentralt. Forsvarsbygg har i 2015 laget en strategisk kompetanseplan, slik at vi i enda større grad kan jobbe målrettet med å tilpasse og øke kompetansen for å møte behovene i sektoren. Vi har også brukt året på å øke endrings- og omstillingskompetansen til lederne våre, slik at vi bedre skal håndtere endringene Forsvarsbygg og forsvarssektoren står i.

Innføring av nytt ledelsesinformasjonssystem (LIS) har gitt en betydelig effektivisering og forbedring i rapporteringen og oppfølgingen av virksomheten. For å opprettholde evnen vår til forsvarlig forvaltning har vi i 2015 etablert systemstøtte i det digitale kvalitetssystemet vårt for avviksmelding og avvikhåndtering innen sikkerhet, helse og arbeidsmiljø. Vi har analysert avviksmodulen, og gjennomført nødvendige forbedringstiltak basert på resultatene herfra.

Vi har i 2015 implementert ny sikkerhetsorganisasjon, og sentrale forretningsområder og støttefunksjoner tilføres kapasitet og kompetanse på sikkerhet. Vi videreutvikler beredskapsplanene våre, bistår i gjennomføring av totalforsvarsøvelser og bygger opp en egen styrkestruktur.

Innenfor informasjonssikkerhet har vi arbeidet spesielt med tekniske løsninger, partnernettverk og kompetanse for å forebygge, oppdage og håndtere sikkerhetshendelser i det digitale rom. Løpende opplæring og holdningsskapende arbeid i den forebyggende sikkerhetstjenesten har vært en prioritert aktivitet også i 2015.

Vi har gjennomført en risikovurdering med hovedvekt på virksomhetens evne til å bevare verdien på forsvarssektorens eiendommer, bygg og anlegg, og å støtte opp om Forsvarets operative evne. Ny risikovurdering på overordnet nivå for virksomhetsåret 2016 er gjennomført. Risikobildet har ikke endret seg vesentlig gjennom året, og vurderes ikke som kritisk.

RESULTATKRAV

11.1 USIKKERHETSSTYRING INVESTERING P85

Forsvarsbygg skal, innenfor sannsynligheten p85, avdekke om det er:

- tilstrekkelig samsvar mellom beregnet sannsynlighet for prosjektkostnad og virkelig prosjektkostnad (sluttkostnad)
- tilstrekkelig kontroll med usikkerhetsstyring i prosjektene

AMBISJON 2015

Andelen prosjekter som er gjennomført innenfor beregnet p85-verdi det enkelte år, skal være mellom 80 prosent og 90 prosent.

RESULTAT 2015

39 prosjekter er avsluttet, hvorav 26 innenfor beregnet p85-verdi. Det tilsvarer et resultat på 67 prosent, og er under ambisjonen satt for 2015. Hovedårsaken til overskridelsene er at Forsvarsbygg under forprosjektering ikke har klart å forutse fremtidige markedspriser.

Styringsparameter I1.1	2015	2014	2013	2012	2011
Andel prosjekter gjennomført innenfor p85 (i prosent)	67 %	58 %	78 %	85 %	85 %

11.2 USIKKERHETSSTYRING INVESTERING P50

Forsvarsbygg skal, innenfor sannsynligheten p50, avdekke om det er:

- tilstrekkelig samsvar mellom beregnet sannsynlighet for prosjektkostnad og virkelig prosjektkostnad (sluttkostnad)
- tilstrekkelig kontroll med usikkerhetsstyring i prosjektene

AMBISJON 2015

Andelen prosjekter som er gjennomført innenfor beregnet p50-verdi det enkelte år, skal være mellom 40 prosent og 60 prosent.

RESULTAT 2015

Resultatet er 46 prosent.

Styringsparameter I1.2	2015	2014	2013	2012	2011
Andel prosjekter gjennomført innenfor p50 (i prosent)	46 %	40 %	62 %	69 %	67 %

11.3 FAKTURAKONTROLL

Forsvarsbygg skal måle og følge opp kvaliteten på fakturabehandlingen, og i hvilken grad fakturabehandlingen er forsvarlig.

AMBISJON 2015

Antall rettidige betalte fakturaer i forhold til totalt antall uomtvistede betalte fakturaer skal være lik eller større enn 95 prosent.

RESULTAT 2015

Resultatet er 97 prosent.

Styringsparameter I1.3	2015	2014	2013	2012	2011
Antall rettidige betalte fakturaer lik eller større enn 95 %	97 %	95 %	96 %	97 %	92 %

11.4 KORREKTE DRIFTSANSKAFSELSE

Forsvarsbygg skal måle om driftsanskaffelser (eksterne kjøp av varer og tjenester) gjennomføres i samsvar med regelverket.

AMBISJON 2015

Antall (0-3) kategorier (A-C) med status grønn skal være 3 av 3 for tilfredsstillende måloppnåelse. For kategori A og B må andelen være 100 prosent for status grønn (tilfredsstillende), 92-99 prosent for status gul (akseptabel) og lavere enn 92 prosent status rød (ikke akseptabel). For kategori C må andelen være 100 prosent for status grønn. Alle andre utfall for kategori C kvalifiserer til rød status.

RESULTAT 2015

Kategori A og B har akseptabelt resultat. Kategori C har tilfredsstillende resultat.

Styringsparameter I1.4	2015	2014	2013	2012	2011
Kategori A. Innkjøpsordre					
Andel driftsanskaffelser med rettidig innkjøpsordre	94 %	90 %	85 %	94 %	94 %

Styringsparameter I1.4	2015	2014	2013	2012	2011
Kategori B. Sporbarhet					
Andel driftsanskaffelser over 125.000 kroner med rettidig innkjøpsordre og sporbarhet	97 %	90 %	91 %	94 %	96 %

Styringsparameter I1.4	2015	2014	2013	2012	2011
Kategori C. Egenkontroll					
Andel gjennomførte og dokumenterte egenkontroller i markedsområder	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

T.I.1.1 FØLGE OPP TILTAKSPLAN FOR FBS INTERNKONTROLL, HERUNDER RIKSREVISJONSMERKNADER

Forsvarsbygg skal kontinuerlig forbedre evnen til forsvarlig forvaltning ved å identifisere og implementere forbedrings tiltak gjennom Forsvarsbygg systemer for virksomhetsstyring, risikostyring og internkontroll. Følge opp at gjennomførte tiltak har gitt ønsket effekt, alternativt identifisere og implementere ytterligere tiltak.

AMBISJON 2015

Forsvarsbygg skal ha rent revisjonsbrev fra Riksrevisjonen, og etatssjefen skal drive virksomheten i tråd med gjeldende lover, regler og retningslinjer.

RESULTAT 2015

Vi har oppnådd god effekt av vårt kontinuerlige og omfattende forbedringsarbeid innenfor forsvarlig forvaltning. Resultatet fra Riksrevisjonens revisjon av årsregnskapet 2015 forventes å foreligge i månedsskiftet mai/juni 2016.

Tiltak I1.1	2015	2014	2013	2012	2011
Følge opp tiltaksplan for Forsvarsbyggs internkontroll, samt riksrevisjonsmerknader					
Rent revisjonsbrev fra Riksrevisjonen.	Foreligger ikke	Ja	Nei*	Ja	Ja

* Riksrevisjonen hadde ingen merknader til Forsvarsbyggs årsregnskap for 2013 eller til disponering av bevilgningene. Vår investeringsvirksomhet fikk imidlertid vesentlige merknader til utvalgte disposisjoner innenfor styring og oppfølging av investeringsprosjekter, og for ikke å ha ivaretatt kontrollplikten for å forebygge sosial dumping. Riksrevisjonen gjennomførte også i 2013 et tverrgående prosjekt i sektoren for kontroll av overtidsbruk. Korrigerende tiltak er iverksatt på samtlige av områdene. I samarbeide med andre offentlige byggherrer og Difi har vi utviklet en beste praksis innenfor forebygging og avdekking av sosial dumping. Metodikken er ute på høring og forventes ferdigstilt primo 2016 for implementering i organisasjonen.

REDEGJØRELSE FOR RESSURSBRUK

I 2015 hadde Forsvarsbygg en omsetning på i overkant av 7 milliarder kroner, og et driftsresultat (GRS) etter nedskrivninger på minus 71 millioner kroner.

DRIFTSINNTEKTER

Driftsinntektene utgjør til sammen 7 017 millioner kroner i 2015. Dette er en marginal økning fra fjoråret.

Inntektene fra investeringsprosjektene i Forsvarsbygg utgjorde 2 487 millioner kroner, noe som er en nedgang på 6 prosent sammenlignet med 2014. Nedgangen kommer som en følge av lavere aktivitet på den ordinære investeringsporteføljen. Samlede husleieinntekter er 3 769 millioner kroner i 2015. Av dette er 1 452 millioner kroner relatert til forsynings-, renholds- og vertskapstjenester. Dette utgjør en reduksjon på 6 prosent fra 2014, og skyldes lavere energiforbruk og -priser. Av de resterende husleieinntektene utgjør 1 039 millioner kroner kapitalelementet i husleien. Øvrige inntekter utgjør 760 millioner kroner.

DRIFTSKOSTNADER

Totalt driftskostnader for 2015 var 7 078 millioner kroner. Dette er en nedgang 1,9 prosent sammenlignet med 2014. Kapitalelementet utgjør 1 094 millioner kroner i 2015.

TOTALE DRIFTSKOSTNADER PER INNSATSAKTOR

I 2015 utgjør vare- og tjenestekjøp 63 prosent av driftskostnadene i Forsvarsbygg, lønnskostnadene 17 prosent og energi- og gjennomstrømningskostnader 8 prosent. Øvrige kostnader utgjør de resterende 12 prosent. De totale driftskostnadene er redusert med 133 millioner kroner fra 2014 til 2015. Nedgangen kan blant annet forklares av en reduksjon i lønnskostnadene på 4,8 prosent, noe som utgjør 52 millioner kroner. Årsaken til dette er i hovedsak lavere

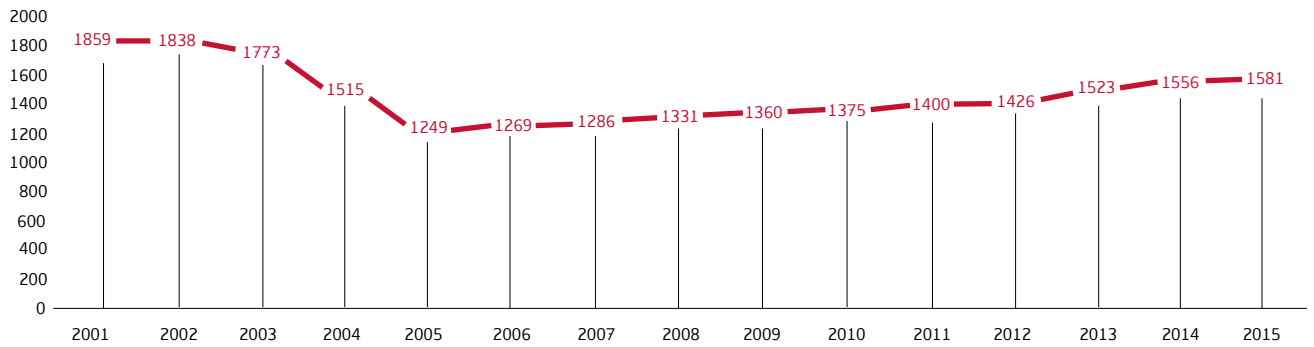
pensjonskostnader. Lavere varekjøp, energi- og innleiekostnader utgjør 309 millioner kroner i perioden, og skyldes hovedsakelig lavere investeringsvolum. Det er en økning på andre driftskostnader på 228 millioner kroner, som følge av endret bokføringsprinsipp for bokført tap ved salg av eiendommer.

ÅRSVERKSUTVIKLING

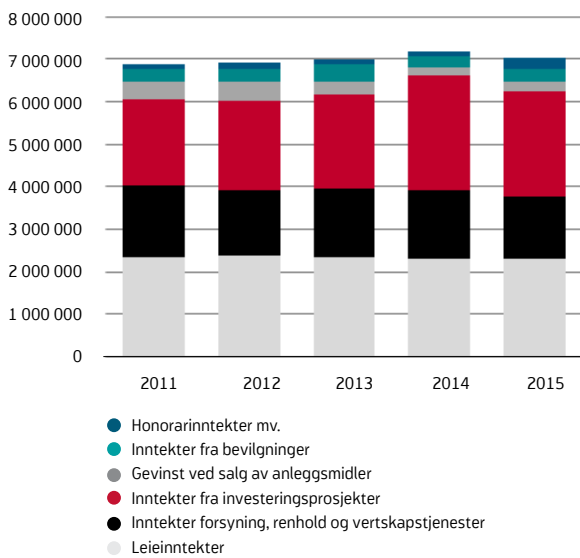
Forsvarsbyggs bemanning må til enhver tid tilpasses den samlede oppdragsmengden vår. I 2005 var det en kraftig nedbemanning, som følge av en omorganisering i driften og en reduksjon i utleid areal. I perioden etter 2005 har antall årsverk gradvis gått opp. Denne økningen skyldes i hovedsak at Forsvarsbygg har fått tilført nye oppgaver som sikringstjenester, innredning i nye bygg og anlegg, etablering av kampflybase og overtakelse av bolig og kvarter-tjenesten. I tillegg har det av markeds- og kompetansemessige årsaker blitt prioritert å ansette fremfor å leie inn tjenester.

Ved utgangen av 2015 var antall årsverk i Forsvarsbygg 1 581, noe som er en økning på 25 årsverk fra 2014. Økningen skyldes overtagelsen av bolig og kvarter-tjenesten med 40 årsverk. Dette betyr at Forsvarsbygg fra 2014 til 2015 har hatt en nedgang i antall årsverk i de andre leveranseområdene våre. Vi er inne i en periode hvor kampflybaseprosjektet øker, mens den ordinære investeringsporteføljen reduseres. I 2015 har vi derfor gjennomført tiltak for å sikre optimal utnyttelse av bemanningen i investeringsvirksomheten vår.

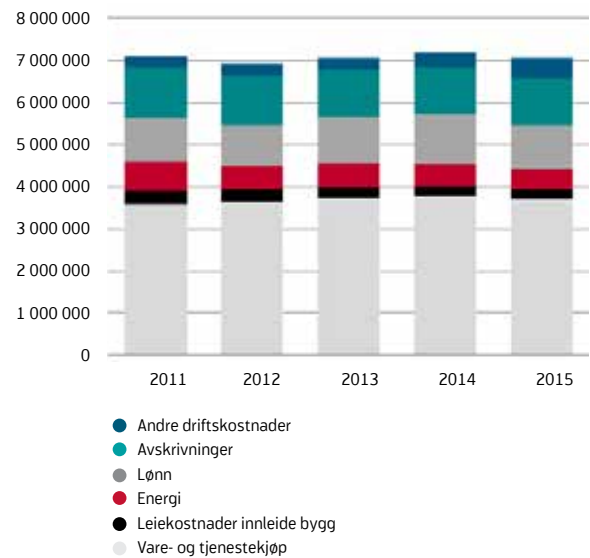
TOTALT ANTALL ÅRSVERK I FORSVARSBYGG

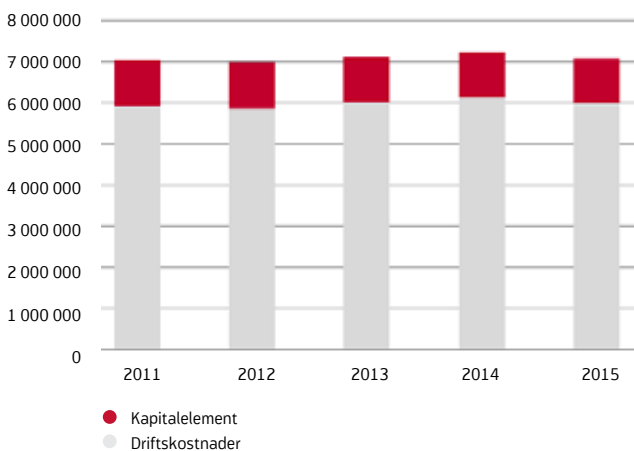
TOTALE INNTEKTER 2011-2015

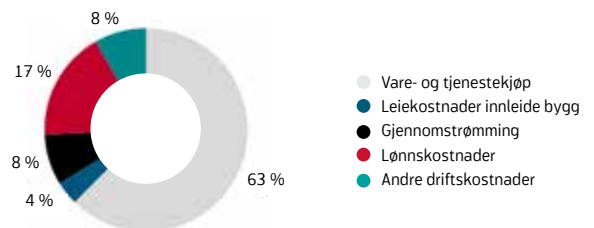
TOTALE DRIFTSKOSTNADER PER INNSATSFAKTOR

TOTALE DRIFTSKOSTNADER FØR NEDSKRIVNING

DRIFTSKOSTNADER I PROSENT AV TOTALE KOSTNADER

KAPITTEL 4

STYRING OG KONTROLL

Forsvarsbygg jobber kontinuerlig med å forbedre styringssystemene våre, slik at vi gjennomfører samfunnsoppdraget vårt forsvarlig og effektivt til kundenes, eierens og samfunnets beste. Vi har integrert alle viktige prosesser i virksomhetsstyringen, og følger opp mål, resultater, avvik og tiltak helhetlig og systematisk.

Forsvarsbygg har god styring og kontroll tilpasset virksomhetens egenart og behov. I 2015 har vi levert et godt økonomisk resultat, innenfor rammene for forsvarlig forvaltning og sektorens krav til holdninger, etikk og ledelse. Vi har på bakgrunn av eksterne og interne kontrollhandlinger utarbeidet forbedrende tiltak, og følger opp disse som en integrert del av virksomhetsstyringen vår.

STYRINGSSYSTEM

Forsvarsbygg har et godt system for virksomhets- og økonomistyring og kontroll, som er tilpasset virksomhetens egenart, risiko og vesentlighet. Styringssystemet forbedres kontinuerlig, og sikrer at:

- det fastsettes mål og resultatkrav, og at disse nås
- ressursbruken er effektiv
- virksomheten drives etter gjeldende lover og regler
- systemer gir tilstrekkelig og presis styringsinformasjon og godt beslutningsunderlag

Styringssystemet ivaretar både den strategiske og den operative virksomhetsstyringen. Fordi alle vesentlige prosesser er integrert i virksomhetsstyringen, kan vi følge opp mål, resultater, avvik og tiltak, samt gi viktige innspill til fastlagte plan- og budsjettprosesser. Det digitale kvalitetssystemet vårt dokumenterer og understøtter virksomhetens system for styring og kontroll.

MÅL- OG RESULTATSTYRING

Måloppnåelsen til Forsvarsbygg har utviklet seg positivt i 2015. Vi har fått til en forbedring på tre av fire hovedmål, og vurderer nå den samlede måloppnåelsen til å være god, mot akseptabel i 2014. Forsvarsbygg jobber kontinuerlig med å opprettholde og forbedre måloppnåelsen, slik at virksomheten fortsetter å være en viktig bidragsyter i den videre utviklingen av forsvarssektoren.

Etter innføring av nytt ledelses- og informasjonssystem (LIS) har vi oppnådd en betydelig effektivisering og forbedring i rapporteringen. I 2015 gjennomførte vi også et større forbedringsprogram på økonomi. Dette har ført til at vi nå har mer tid til å bruke på analyse og målrettet tiltaksutforming. Vi startet også et betydelig arbeid internt med å forbedre, forenkle og effektivisere arbeidsprosessene

våre, for å bidra til kostnadsbesparelser og frigjøre mer ressurser til Forsvarets operative evne.

UTFORDRENDE MÅLOMRÅDER

De viktigste utfordringene finner vi innenfor målområdene tilstandsgrad for ordinær utleiportefølje, investeringskostnad per kvadratmeter, og usikkerhetsstyring for investeringer. Styringsfokuset vårt er nå rettet inn på å oppnå forbedringer også på disse områdene.

RIKSREVISJONEN

Forsvarsbygg har i mange år jobbet systematisk med forsvarlig forvaltning. Dette har gitt resultater. Forsvarsbygg mottok rent revisjonsbrev fra Riksrevisjonen for regnskapsåret 2014, og tidligere merknader er fulgt opp. Vi har fortsatt et høyt fokus på forsvarlig forvaltning, og vil arbeide videre med tiltakene i 2016. Fremover vil vi legge vekt på ytterligere utvikling av styringspraksis og styrende dokumenter, for å opprettholde en kultur for forsvarlig forvaltning og kontinuerlig forbedring.

RISIKOSTYRING OG INTERNKONTROLL

Forsvarsbyggs risikostyring og internkontroll bygger på COSOs rammeverk, og er organisert i tre forsvarslinjer. Det er gjennomført en modenheitsvurdering av virksomhetens evne til styring og kontroll. Årets risikoanalyse viser at risikobildet ikke er kritisk, og at det ikke har endret seg nevneverdig gjennom året. Forsvarsbygg er en konsekvensorganisasjon. Vår viktigste oppgave er verdibevaring av Forsvarsdepartementets eiendommer, bygg og anlegg og å støtte opp om Forsvarets operative evne. Vi vurderer at vår etats internkontroll og risikostyring er godt egnet for å bidra til god måloppnåelse.

HOLDNINGER, ETIKK OG LEDELSE

Forsvarsbygg har i 2015 fullført den planlagte restruktureringen av varslingsordningen vår, på bakgrunn av gjennomgangen av varslingsordningen i forsvarssektoren. Restruktureringen innebærer en effektivisering og samordning med sektoren. Forsvarsbyggs varslingsordning ivaretas fra 2016 av internrevisjonen i Forsvarsbygg.

Forsvarsbygg deltar i sektorens nettverksforum knyttet til varslinger, etikk og internkontroll. Våre planer og tiltak for

holdninger, etikk og ledelse inngår som en integrert del av den øvrige virksomhetsstyringen.

TIDSTYVER

Forsvarsbygg har i 2015 gjennomført en rekke tiltak for å fjerne *tidstyver* internt i virksomheten. Dette er et ledd i arbeidet vårt med kontinuerlig forbedring. Tidstykartleggingen, som ble gjennomført i 2014, har vært utgangspunkt for forbedringer innen blant annet innkjøp, kontroll og attestering av fakturaer. Vi har også jobbet med å forenkle timeregistreringen, samt diverse andre administrative rutiner og systemer. Tidstyver knyttet til møtevirksomhet er et tema som angår mange i Forsvarsbygg, og har derfor blitt viet spesiell oppmerksomhet. Det er gjennomført tiltak og intern opplæring, for å skape en mer effektiv møtekultur. For enkelte typer regelmessige møter er det rapportert om at møtene er blitt kvalitetsmessig bedre, samtidig som timeforbruket er redusert med mer enn 50 prosent.

SIKKERHET OG BEREDSKAP

2015 bød på store endringer i den sikkerhetspolitiske situasjonen og i trusselbildet innen terror. Den nasjonale og internasjonale sikkerhetssituasjonen underbygger behovet for beredskapsarbeid i sektoren. Forsvarsbygg har derfor brukt 2015 på å implementere ny sikkerhetsorganisasjon.

BEREDSKAPSARBEID

Forsvarsbygg videreutvikler beredskapsplanene sine etter oppsatt milepælsplan, og tilpasser disse virksomhetens ansvar og utviklingen i risikobildet. Vi bidrar også i planprosessene for Forsvaret, og i felles beredskap med allierte. Beredskapsplanene øves, både internt og sammen med øvrige parter. I 2015 deltok Forsvarsbygg i en felles IKT-beredskapsøvelse for offentlig sektor, i regi av Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi).

NASJONALT KOMPETANSESENTER FOR SIKRING AV BYGG (NKS)

Rådgivningsenheten vår for beskyttelse og sikring av eiendom, bygg og anlegg, opplever stor etterspørsel, både fra forsvarssektoren og sivil, statlig sektor. Dette har gitt høyt aktivitetsnivå innen rådgivning, prosjektering, ROS-analyser og FoU-prosjekter. Forsvarsbygg jobber samtidig kontinuerlig med å videreutvikle kompetansen, for å ivareta rollen vår som nasjonalt kompetansesenter. Vesentlige prosjekter er sikring av ny kampflybase og fremskutt enhet for Forsvarets nye F-35-fly, samt sikring av nytt regjeringskvartal. I 2015 arrangerte kompetansesenteret også en nasjonal konferanse om sikring av bygg.

INFORMASJONSSIKKERHET

STYRINGSSYSTEM

Informasjonssikkerheten ivaretas på helhetlig og systematisk vis, som en integrert del av virksomhetens styringssystem. Basert på ROS-analyser og sikkerhetsrevisjoner vurderer ledelsen årlig den generelle sikkerhetstilstanden i virksomheten. For 2015 vurderer Forsvarsbygg samlet risiko på informasjonssikkerhet til å være akseptabel.

CYBERSIKKERHET

Forsvarsbygg har fulgt opp nasjonal strategi for informasjonssikkerhet, samt Forsvarsdepartementets cyberretningslinjer, gjennom å styrke de teknologiske løsningene, kompetansen og partnernettverkene våre innenfor cybersikkerhet.

NASJONAL SIKKERHETSMÅNED

Under Nasjonal sikkerhetsmåned i oktober, gjennomførte Forsvarsbygg en intern kampanje om informasjonssikkerhet, med spørrekonkurranse og informasjonssikkerhetsdugnad. Som et ledd i Forsvarsbyggs arbeid med opplæring, holdninger og bevisstgjøring på informasjonssikkerhet, arrangerte vi i samarbeid med Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben en felles sikkerhetskonferanse. Temaene på konferansen var en blanding av generelle informasjonssikkerhetstemaer og spesielle forhold for forsvarssektoren.

OPPLÆRING OG BEVISSTGJØRING

Forsvarsbygg har i 2015 lagt spesielt vekt på opplæring av ledere i forebyggende sikkerhetstjeneste. Virksomheten har i tillegg benyttet e-læring som et effektivt virkemiddel for å nå hele organisasjonen.

HR-REGNSKAP

BEMANNINGSSITUASJONEN I VIRKSOMHETEN

Ved utgangen av 2015 var det totalt 1745 ansatte og 1581 årsverk i Forsvarsbygg. Dette er en moderat økning fra 2014. Økningen skyldes i hovedsak overtagelsen av bolig og kvartertjenesten fra Forsvaret, samt tilførsel av kompetanse til forretningsområdet kampflybase. Forsvarsbygg har dermed hatt en nedgang i antall årsverk i de andre leveranseområdene, fra 2014 til 2015.

Forsvarsbygg hadde i 2015 en turnover på 8,14 prosent, mot 6,3 prosent i 2014. Hovedårsaken til økt turnover i 2015 er omstillingen av Forsvarsbygg, og da spesielt avviklingen av renholdstjenester til Forsvaret, med både økt pensjonsuttak og egne oppsigelser.

Det er ingen store forskjeller i den fylkesvise fordelingen av arbeidsplasser mellom 2014 og 2015. Økningen i antall ansatte i Oslo og Sør-Trøndelag i 2015 kan i stor grad tilskrives oppbemanning i forretningsområdet kampflybase i 2015. Forsvarsbygg er en konsekvensorganisasjon, som til enhver tid må tilpasse sin organisasjon og lokalisering basert på EBA-behovene til Forsvaret.

LIKESTILLING OG MANGFOLD

Kvinneandelen i Forsvarsbygg var i 2015 på 40 prosent, som er tilsvarende som for 2014. Forsvarsbygg har fokus på å øke andelen kvinnelige ledere, og dette gjøres hovedsakelig gjennom rekrutteringsprosesser. I 2015 har det vært en positiv utvikling ved at andelen kvinnelige ledere har økt til 29 prosent ved utgangen av året, og er 2 prosent høyere enn i 2014.

OPPFØLGING AV § 1 A I LIKESTILLINGSLOVEN

Forsvarsbyggs HR-politikk er førende for HR-tiltakene i virksomheten. HR-politikken er delt inn i leder- og medarbeiderprinsipper, kompetansepolitikk, lønnspolitikk, livsfasepolitikk og arbeidsmiljøpolitikk. Likestilling inngår som eget tema i kompetanse- og lønnspolitikken.

I 2015 er det utarbeidet en handlingsplan for IA-arbeidet, med en egen handlingsplan for mangfoldsarbeid. Ledere og medarbeidere i Forsvarsbygg bør gjenspeile mangfoldet i det norske samfunnet. Forsvarsbygg har definert fem hovedkategorier i arbeidet med mangfoldledelse: Kompetanse, kjønn, alder, kulturelt mangfold og funksjonsnedsettelse. Vi jobber med å øke bevisstheten og skape gode holdninger for mangfold i virksomheten. Forsvarsbygg skal gjennom kommunikasjon, profilmateriale

ANTALL ANSATTE* OG ÅRSVERK **

	2015	2014	2013	2012	2011
Antall ansatte	1745	1724			
Antall årsverk	1581	1556	1523	1426	1400

* Av de fast ansatte er 99 prosent sivilt ansatt, og 1 prosent er militære. Av den totale arbeidsstokken er 12 prosent midlertidige stillinger (4,5 prosent i 2014). Bruken av midlertidige stillinger er hovedsakelig knyttet til avviklingen av renholdstjenester til Forsvaret.

** Pensjonister, sykevikarer og timelønnede er inkludert.

FYLKESVIS FORDELING FAST OG MIDLERTIDIG ANSATTE *

	2015	2014	Endring	* pensjonister, sykevikarer og timelønnede er unntatt
Oslo	384	374	10	
Troms	370	366	4	
Hedmark	155	152	3	
Nordland	149	149	0	
Sør-Trøndelag	119	112	7	
Hordaland	101	97	4	
Akershus	87	89	-2	
Finnmark	59	59	0	
Østfold	54	56	-2	
Rogaland	52	51	1	
Vestfold	29	30	-1	
Oppland	24	24	0	
Nord-Trøndelag	20	20	0	
Vest-Agder	13	12	1	
Telemark	5	8	-3	
Buskerud	4	4	0	
Sum	1631	1605	26	

og stillingsannonser underbygge og styrke måloppnåelsen for mangfold i Forsvarsbygg.

I 2015 rekrutterte vi 144 (2014;134) nye medarbeidere. Av disse var 61 kvinner (2014;58), noe som utgjør 42 prosent (2014; 43) av de som ble rekruttert. Samlet turnover er cirka 2 prosent høyere i 2015, sammenlignet med 2014. Forsvarsbygg anser avviklingen av renholdstjenester til Forsvaret som den viktigste årsaken til dette. Dette vises også ved en markant økning i turnover for kvinner i 2015.

Ved utgangen av 2015 hadde Forsvarsbygg 1745 ansatte (2014; 1724) (inkludert sykevikarer, timelønnede og ansatte på pensjonistvilkår). Kvinneandelen ved utgangen av 2015 utgjorde 40 prosent av de ansatte (samme som ved utgangen av 2014).

Det er en tradisjonell kjønnsfordeling i drifts- og renholdsstillingene, hvor det i all hovedsak er kvinner som jobber med renhold og menn med drift. 59 prosent av administrative stillinger er besatt av kvinner. Videre er 82 prosent (2014; 82 prosent) av ingeniør-/arkitektstillingene og prosjektlederstillingene besatt av menn. Kjønnsfordelingen er relativt god i de øvrige stillingskategoriene.

Ved årsslutt i 2015 hadde Forsvarsbygg 29 prosent kvinnelige ledere, mot 27 prosent i 2014. På øverste ledernivå er andelen kvinnelige ledere på 30 prosent. Til tross for en moderat økning av kvinnelige ledere, har ikke Forsvarsbygg nådd målet om en tilstrekkelig kjønnsbalanse innen ledende stillinger. Dette vil vi derfor jobbe langsiktig videre med.

I 2015 har 4,4 prosent (3,5 prosent i 2014) av våre ansatte avvirket foreldrepermisjon. Andelen som tok ut foreldrepermisjon fordelte seg med 54 prosent for kvinner og 46 prosent menn. Det var altså liten forskjell mellom kjønnene i uttak av foreldrepermisjon. Når det gjelder totalt uttak av foreldrepermisjonsdager, tok kvinnene ut 66 prosent og mennene 34 prosent. I 2014 fordelte dette seg slik at kvinnenes andel var 59,4 prosent og mennenes andel på 40,6 prosent av totalt avvirkede foreldrepermisjonsdager.

Deltidsansatte utgjorde i 2015 7 prosent (2014: 7,4 prosent) av arbeidsstyrken i Forsvarsbygg. Blant disse var 72 prosent kvinner (2014; 74 prosent) og 28 prosent menn (2014; 26 prosent). En stor andel av deltidsstillingene er det kvinnelige renholdere som innehar. Disse utgjorde i 2015 47 prosent av alle deltidsstillingene i virksomheten.

Det er små innbyrdes forskjeller mellom kvinner og menn i lønns- og stillingsnivåer i Forsvarsbygg. Innenfor samme stillingskode er det ingen vesentlige ulikheter i lønn mellom kjønnene. Det er ti stillingskoder i Forsvarsbygg hvor det er seks eller flere av hvert kjønn. I fire av stillingskodene er gjennomsnittslønnen mellom kjønnene mindre enn ett lønnstrinn, og kvinnene har høyest gjennomsnittslønn i to av disse stillingskodene. I seks stillingskoder er forskjellen mellom kvinner og menn mellom 1,3 og 3,4 lønnstrinn. Her har kvinnene høyest gjennomsnittslønn i tre av stillingskodene. Den største forskjellen i gjennomsnittslønnen er på henholdsvis 1,9 og 3,4 lønnstrinn, og i begge tilfellene er det kvinnene som har høyest lønn.

Overtidsbruken i Forsvarsbygg utgjorde 1,89 prosent av total arbeidstid i 2015 (2014: 2,16). Kvinnenes andel av det totale overtidsarbeidet utgjorde 22 prosent (2014: 17 prosent). Mennenes andel av det totale overtidsarbeidet utgjorde 78 prosent (2014: 83 prosent). I 2013 stod kvinnene for 13 prosent av den totale overtidsbruken. Dette viser at menn utfører hoveddelen av overtidsarbeidet, men også en tendens mot bedre fordeling mellom kjønnene.

Forsvarsbygg har som målsetting at arbeidsmiljøet vårt skal preges av tverrfaglighet, mangfold og likestilling. Dette uttrykkes skriftlig i alle stillingsutlysningene våre. I samtlige innstillinger til tilsettingsrådet skal kjønnsbalansen i rekrutterende enhet redegjøres for, og bidrar til å rette oppmerksomhet på kjønnsmangfold. Forsvarsbygg utarbeider årlig en HR-rapport hvor det blant annet fremstilles tall for kjønnsbalanse totalt i virksomheten, alle forretningsområder, i ulike stillingskategorier, lederstillinger, samt turnover med kjønnsfordeling. Dette gjøres for ytterligere å sette fokus på god kjønnsbalanse i virksomheten.

TURNOVER I FORSVARSBYGG

	Turnover uten pensjon		Turnover med pensjon	
	2015	2014	2015	2014
Kvinner	7,8 %	3,51 %	11,44 %	6,86 %
Menn	3,03 %	2,6 %	6,71 %	5,92 %
Forsvarsbygg totalt	4,82 %	2,9 %	8,15 %	6,2 %

Ved utgangen av 2015 hadde Forsvarsbygg 1745 ansatte (2014; 1724) (inkludert sykevikarer, timelønnede og ansatte på pensjonistvilkår). Kvinneandelen ved utgangen av 2015 utgjorde 40 prosent av de ansatte (samme som ved utgangen av 2014).

KAPITTEL 5

FRAMTIDS- UTSIKTER

Trusselbildet er mer komplekst enn tidligere, den sikkerhetspolitiske situasjonen er vesentlig endret og Forsvaret står overfor en betydelig omstilling for å løse sitt oppdrag. Forsvarsbygg må i årene som kommer klare å tilpasse både organisasjonen og leveransene til en sektor, og et Forsvar, i kraftig endring.

MÅL L1

NØKTERN OG VERDIBEVARENDE FORVALTNING AV FORSVARSSEKTORENS EIENDOMMER, BYGG OG ANLEGG

I 2016 vil Forsvarsdepartementet legge frem en ny langtidsplan (LTP) for forsvarssektoren. Forsvarssjefens militærfaglige råd (FMR) har gitt råd om Forsvarets innretning for perioden 2017-2020. Forsvaret vil konsentrere sin virksomhet til færre områder for å møte den nye sikkerhetspolitiske situasjonen, og redusere driftskostnadene til EBA. Forsvarsbygg skal levere tjenester som bidrar til at base- og støttestrukturen gir mer kostnadseffektive løsninger for Forsvarets samlede aktivitet, og dermed frigjøre ressurser til å styrke Forsvarets operative evne. Samtidig skal eiendomsporteføljen ivareta hensynet til fleksibilitet, videre utvikling og sikkerhet.

Nye forskrifter og Forsvarets spesialiserte behov medfører at det bygges mer teknisk kompliserte bygg enn tidligere. Dette kan resultere i mer kompleks drift på sikt, dyrere vedlikehold og kostbare komponentutskiftingser.

Å finne den rette balansen mellom ressurser til nybygging versus fornyelse og verdibevaring av eksisterende portefølje har vært og vil, slik vi kan se det, også være en stor utfordring i fremtiden. Vi er bekymret for at Perspektivplan EBA (2016-24) ikke inneholder tilstrekkelige ressurser til fornyelse. Konsekvensene kan bli at bygg og anlegg får en redusert bruksverdi med de risiki som dette medfører. Vi er imidlertid åpne for at effekten av de samlede investeringer, utrangeringer og økte avhendingsinntekter som allokteres til EBA-porteføljen i tidsintervallet 2016-24, vil kunne ha en positiv innvirkning på porteføljens verdibevaring.

Forsvarsbygg har iverksatt effektiviseringsprosjekter innen drift for å frigi ressurser til verdibevaring, som et positivt bidrag til å opprettholde tilstandsgraden og gi god bruksverdi. Like oppgaver skal gjøres landsdekkende likt i drift, og forvaltningen av porteføljen og stordriftsfordeler skal utnyttes for å effektivisere virksomheten. Tilsvarende skal byggeprosjekter standardiseres, med mål om å redusere investeringskostnadene.

10,6 prosent av forsvarssektorens eiendomsportefølje er ikke i bruk, og dermed uten leieinntekter. Omtrent halvparten av de ledige arealene skal innrangeres av Forsvaret i løpet av 2016 og 2017. Det vil også bli økt fokus på avhending av rive- og miljøprosjekter. Det forventes derfor en betydelig reduksjon av ledig areal i løpet av de nærmeste årene. Effektivisering av Forsvarets basestruktur og kraftsamling til færre lokasjoner, vil føre til nye avhendingsoppdrag der Forsvaret skal avvikle virksomheten. Dette vil medføre økt

salg av forsvarseiendommer, flere miljøoppryddingsprosjekter og flere rive- og sikringsprosjekter. Sivil utbygging og nyutvikling av arealer kan være en utfordring for Forsvarets virksomhet. Forsvarsbygg har god kunnskap om sivile arealplaner og rammebetingelser, og ivaretar forsvarssektorens behov og interesser i sivil arealplanlegging. Vi skal være en aktiv deltager i sivile planprosesser, for å sikre Forsvaret gode og langsiktige rammebetingelser med gode trenings- og øvingsarenaer. Hensikten er å unngå arealkonflikter, innbygging eller andre forhold som unødige begrenser Forsvarets virksomhet. En viktig del av helheten er også å forstå og forutse det sivile samfunns utviklingsbehov, og hvordan dette kan påvirke og balanseres mot Forsvaret behov.

MÅL L2

MILJØRIKTIG PLANLEGGING, BYGGING OG FORVALTNING AV FORSVARSSEKTORENS EIENDOMMER, BYGG OG ANLEGG

Forsvarsbygg skal sikre miljøriktig planlegging, utvikling og forvaltning av forsvarssektorens eiendom, bygg og anlegg. Vi arbeider på flere områder for å ivareta sektorens samfunnsansvar for kulturminner og miljøbelastningen fra Forsvarets arealbruk/virksomhet. Arbeidet vil ha fortsatt fokus i fremtiden.

Vi har gjennomført prosjekter på energiledelse i eksisterende bygg fra 2006. Energiledelse fase 2 skal avsluttes i 2016, og vil nå målsettingen om 93 GWh i besparelse. Energiledelse er viktig både for å hindre generell forbruksøkning, og for å redusere faktisk årlig energibruk. Forsvarsbygg har en målsetting om ytterligere reduksjoner i energibruken fram mot 2020. Et fortsatt fokus på energiledelse etter endt prosjektperiode vil være avgjørende for å sikre kostnadskontroll på forsyningsiden i sektoren.

Vi skal bidra til at nasjonale klimamål nås. Det har over flere år vært satset på konvertering fra bruk av fossilt brensel til oppvarming av EBA til mer miljøvennlige energibærere - med gode resultater. I 2015 ble det foretatt en detaljert kartlegging og utarbeidet en plan for utfasing av resterende oljekjeler, som i tråd med regjeringens klimaforlik, forutsettes å være skiftet ut innen utløpet av 2018. Sektoren står foran en krevende periode med mange store investeringsprosjekter, slik at både press på produksjonskapasitet og prioritering av ressurser kan få betydning for status 2018. Ny langtidsplan behandles av Stortinget i 2016, og potensielle endringer gjør planlegging for ferdigstilling innen utløpet av 2018 utfordrende. Enkelte prosjekter er omfattende og må ses i sammenheng med oppgradering av eldre infrastruktur. Omfang og nødvendig tidsforbruk for gjennomføring av tiltakene innebærer at sektoren trolig ikke vil komme helt i mål innen fristen.

Forsvaret har et viktig samfunnsoppdrag. Press fra det sivile samfunnet, samt andre offentlige og private aktører øker stadig i form av strengere lov- og forskriftskrav, begrensinger på virksomhet og økte kostnader ved krav i plan- og reguleringsprosesser. Forsvarsbygg mener det blir viktigere for alle i sektoren å bidra for å sikre at det ikke stilles strengere krav til Forsvaret enn nødvendig, samt at Forsvarets samfunnsoppdrag ikke får strengere vilkår enn annen sammenlignbar aktivitet, som for eksempel støy fra næringsvirksomhet eller samferdsel. Forsvarsbygg fortsetter arbeidet opp mot offentlige myndigheter på regelverks- og planutforming. Det er i tillegg kritisk viktig at Forsvaret kontinuerlig har god oversikt over virksomhetsbehov som skal ivaretas på kort og lang sikt. Det er en trend at flere slike saker blir løftet frem fra kommuner og andre, og blir behandlet som politiske saker.

Forsvarsbygg og Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) arbeider sammen for å utvikle framtidrettede og mer miljøvennlige løsninger for skyte- og øvingsfelt. Vi må også jobbe aktivt videre for å sikre realistiske konsesjonsbetingelser og følge opp etablerte utslippstillatelser. Det pågår et omfattende arbeid med miljøopprydding i tidligere skyte- og øvingsfelt, blant annet på Hjerkin.

MÅL Ø1

RESULTAT I HENHOLD TIL BUDSJETT OG KOSTNADEFFEKTIV DRIFT AV VIRKSOMHETEN

Omstillingen av Forsvaret og utbyggingen av ny kampflybase på Ørland vil prege de økonomiske rammene for Forsvarsbygg både i neste og kommende langtidsperspektiver. Den kraftige økningen i investeringsmidler som utbygging av kampflybasen medfører, kombinert med det korte tidsrommet og den raske nedtrappingen, fordrer fleksibilitet i organisasjonen og fokus på effektiv ressursutnyttelse. Bortfallet av renholdstjenester, og økte krav til effektivisering og avbyråkratisering, medfører et stort behov for reduksjon i stab- og støttekostnader. For å møte disse kravene har Forsvarsbygg blant annet satt i gang prosjektet MOT 2020, som har som mål å redusere stab- og støttekostnadene med 90 millioner kroner innen utgangen av 2020 og med varig virkning. Det forventes en reduksjon i bemanningen på byggherresiden vår når integreringen av prosjektorganisasjonen kampflybase skjer med den ordinære investeringsvirksomheten.

Forsvarsbyggs rammer i de kommende langtidspanperioder er preget av et forsvar i omstilling og en ytterligere prioritering av ressurser til styrking av Forsvarets operativt evne. Stramme investeringsrammer, og reduksjon av rammen til komponentutskiftning, viser at effektiv drift, og dermed

frigjøring av midler til vedlikehold, er nøkkelen for å bevare tilstandsgraden på bygningsmassen og god bruksverdi. Forsvarsbyggs driftsoptimaliseringsprosjekt skal på sikt gi effektive driftstjenester med likt tjenestetilbud over hele landet, og dermed frigjøre midler til verdibevaring.

Gjennom å synliggjøre kostnader har både Forsvaret og sektoren fått et bedre grunnlag for beslutninger i EBA-messige forhold, herunder også en driver for å effektivisere EBA-bruken. Fortsatt jobbes det med å synliggjøre alle kostnader knyttet til EBA, senest knyttet til å synliggjøre kostnader knyttet til bolig og kvartertjenesten, samt kostnader knyttet til vedlikehold til forsvarlig tilstandsgrad for infrastruktur. Basert på egne og andres erfaringer bør vår sektor jobbe for å få likere rammebetingelser for sammenlignbare aktører. Vi er kjent med at Forsvarsdepartementet anser at Forsvarsbyggs eksisterende rammebetingelser er godt tilpasset departementets behov for styring av virksomheten og tverrprioritering, og aksepterer selvfølgelig dette. Vi mener allikevel at en samordning av rammebetingelsene for de store statlige eiendomsaktørene ville være et viktig bidrag for det kommende effektiviseringsarbeidet. En samordning av rammebetingelsene ville, etter vår mening, kunne bidra til hurtigere omstilling, mer nøkterne brukerkrav samt bedre og mer langsiktige investeringsbeslutninger.

MÅL I1

FORBEDRET EVNE TIL FORSVARLIG FORVALTNING

Riksrevisjonen hadde ingen merknader til Forsvarsbyggs årsregnskap for 2014 eller til disponering av bevilgningene. Det arbeides systematisk for at det skal være resultatet også i fremtiden - eksempelvis gjennom integrerte prosesser med Forsvarsdepartementet og nye instruksjoner for ansvars- og myndighetsfordeling for internkontroll. Arbeidet med styrende dokumenter for internkontroll gir oss et godt grunnlag for å videreutvikle metode og rammer for den praktiske utførelsen av internkontroll i Forsvarsbygg. Det å gjøre de riktige tingene rett første gang, innenfor statlige rammer, er også i årene som kommer et viktig fokusområde og et avgjørende suksesskriterium.

Forsvarsbygg arbeider for å forebygge og motvirke sosial dumping. Dette har hatt god effekt, og framover vil vi videreføre samarbeidet med blant annet politiet, Byggenæringens landsforening og Direktoratet for IKT og forvaltning for å styrke kompetansen.

Forebygging av digital kriminalitet, og et mer komplekst trusselbildet innenfor IKT-sikkerhet og informasjonssikkerhet, krever større kapasitet og høyere kompetanse i organisasjonen i årene framover. Det vil bli lagt vekt på

opplæring og bevisstgjøring av medarbeidere. Det sikkerhetsmessige samarbeidet med andre virksomheter vil bli enda viktigere fremover.

Forsvarsbyggs beredskapsorganisasjon bidrar aktivt med kompetanse og kapasiteter ved totalforsvarsøvelser. Etablering av en egen styrkestruktur vil imidlertid være et bærende element for at vi skal være i stand til å understøtte Forsvaret sin operative evne og beredskap på en god måte over tid. Endelige rammer for en styrkestruktur forventes avklart i løpet av 2016.

ÅRSREGNSKAP

Forsvarsbygg legger fram regnskap etter to finansielle rammeverk: Kontantregnskap etter forskriftene for statsregnskapet og periodisert virksomhetsregnskap etter forskriftene i regnskapsloven og god regnskapsskikk (GRS).

LEDELSESKOMMENTAR ÅRSREGNSKAPET 2015

FORMÅL

Forsvarsbygg ble opprettet i 2002 og er underlagt Forsvarsdepartementet. Forsvarsbyggs samfunnsoppdrag er planlegging, anskaffelse, drift og avhending av forsvarssektorens eiendommer, bygg og anlegg (EBA) i den hensikt å understøtte målsettingen om å etablere et forsvar for vår tid. I tillegg forvalter Forsvarsbygg militære festninger med formål å skape nytt liv på historisk grunn.

Forsvarsbygg avlegger regnskap etter to finansielle rammeverk, det vil si Kontantregnskap etter statsregnskapets bestemmelser og periodisert virksomhetsregnskap etter regnskapslovens bestemmelser og god regnskaps-skikk (GRS), slik det fremgår i prinsippnoten til årsregnskapet.

RESULTATDISPONERING

For 2015 har Forsvarsbygg overført eier 1 050 millioner kroner, hvorav 154 millioner utgjør netto overskudd ved salg av EBA. Resterende 896 millioner gjelder overført overskudd fra kontantregnskapet, hvorav tilbakeføringen av kapitalelementet på leieinntekten inngår. De totale inntektene fra husleie utgjør 2 317 millioner kroner i 2015. Totalt er det investert for 2 487 milliarder kroner i 2015 hvorav 1 959 millioner er tilgang på anlegg under utførelse.

VURDERING AV BEVILGNINGSREGNSKAPET

Forsvarsbyggs inntekter fra utleie av EBA budsjetteres på kapittel 4710, post 01, mens utgiftene til ivaretagelse av bygningsmassen budsjetteres på kapittel 1710, post 01. Inntektene vil være høyere enn utgiftene som følge av at leien inneholder et kapitalelement (avskrivninger). Forskjell mellom utgift og inntekt på de enkelte poster skyldes ulik forfallsdato og oppgjørsdato på utgående og inngående fakturaer. Merutgiften for 2015 er på 68 millioner kroner. Dersom en ser merutgiften i sammenheng med merinntekten på 221 millioner kroner (jf. forklaring under inntekter) på kapittel 4710, post 01, fremkommer det en netto mindreutgift på 153 millioner kroner.

Mellomværende med statskassen utgjorde per 31.12.2015 39 millioner kroner. Oppstillingen av artskonto-rapporteringen viser hvilke gjeldsposter mellomværende består av.

BEKREFTELSE

Årsregnskapet er avlagt i henhold regnskapsloven og GRS i henhold til krav fra Forsvarsdepartementet i instruks om økonomistyring. Det er i tillegg utarbeidet årsregnskap i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet. Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av Forsvarsbyggs disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld.

TILLEGGSOPPLYSNINGER

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter regnskapet for Forsvarsbygg. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per dags dato, men revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2016. Beretningen er unntatt offentlighet frem til Stortinget har mottatt Dokument 1 fra Riksrevisjonen. Beretningen vil bli publisert på Forsvarsdepartementets side så snart dokumentet er offentlig.

Oslo, 06.02.2016

Frode Sjørusen

administrerende direktør

FORSVARSBYGG

RESULTALTREGNSKAP

TALL I 1 000 KRONER	NOTER	31.12.15	31.12.14	31.12.13
DRIFTSINNEKTER OG DRIFTSKOSTNADER				
Leieinntekter		2 316 610	2 239 768	2 230 696
Inntekter forsyning, renhold og vertskapstjenester		1 452 436	1 546 638	1 534 009
Inntekter fra investeringsprosjekter		2 487 558	2 644 746	2 107 437
Kapitalinnskudd investeringsprosjekter		-1 959 119	-1 930 948	-1 760 224
Gevinst ved salg av anleggsmidler		211 185	157 342	301 637
Inntekter fra bevilgninger		295 378	252 682	376 007
Honorarinntekter m.v.		253 843	139 986	111 481
Sum driftsinntekter	2	5 057 891	5 050 214	4 901 043
Vare- og tjenestekjøp		1 754 902	1 913 918	1 895 709
Leiekostnader innleide bygg		224 812	243 043	230 384
Energikostnader		482 360	501 385	539 894
Lønnskostnader	3	1 036 088	1 055 478	964 897
Avskrivninger	4	1 129 212	1 091 105	1 072 111
Andre driftskostnader		491 537	259 953	209 969
Sum driftskostnader, før nedskrivninger	2	5 118 911	5 064 882	4 912 964
Driftsresultat før nedskrivninger		-61 020	-14 668	-11 921
Nedskrivninger	4	11 948	18 943	135 836
Driftsresultat		-72 968	-33 611	-147 757
FINANSINNEKTER OG FINANSKOSTNADER				
Finansinntekt	10	2 075	2 692	472
Annen finanskostnad		-316	-402	-231
Netto finansresultat		1 759	2 290	241
ÅRSRESULTAT		-71 209	-31 321	-147 516
OVERFØRINGER				
Overført til/(fra) egenkapital	10	-71 209	-31 321	-147 516
Sum overføringer		-71 209	-31 321	-147 516

BALANSE PER 31. DESEMBER

TALL I 1 000 KRONER	NOTER	31.12.15	31.12.14	31.12.13
EIENDELER				
Anleggsmidler				
Tomter	4	2 155 604	2 302 485	2 302 485
Bygg, anlegg og infrastruktur	4	36 875 827	36 076 547	35 791 255
Anlegg under utførelse	5	2 997 087	3 066 503	2 604 597
Eiendeler, utstyr og inventar	4	67 319	79 568	65 277
Aksjer		2	2	2
Sum anleggsmidler		42 095 839	41 525 105	40 763 616
OMLØPSMIDLER				
Kundefordringer	6	97 729	99 101	55 558
Andre kortsiktige fordringer		330 762	257 528	336 719
Mellomværende eier	7	38 970	42 566	38 808
Sum omløpsmidler		467 461	399 195	431 085
SUM EIENDELER		42 563 300	41 924 300	41 194 701
EGENKAPITAL OG GJELD				
Egenkapital				
Innskutt egenkapital	9	41 876 634	40 973 227	39 951 931
Sum innskutt egenkapital		41 876 634	40 973 227	39 951 931
Opptjent egenkapital				
Annen opptjent egenkapital	9	21 008	319 599	557 798
Sum opptjent egenkapital		21 008	319 599	557 798
Sum egenkapital		41 897 642	41 292 826	40 509 729
Kortsiktig gjeld				
Leverandørgjeld		103 986	191 814	132 940
Annen kortsiktig gjeld		561 672	439 660	552 032
Sum kortsiktig gjeld		665 658	631 474	684 972
Sum forpliktelser og gjeld		665 658	631 474	684 972
SUM EGENKAPITAL OG GJELD		42 563 300	41 924 300	41 194 701

KONTANTSTRØMANALYSE

TALL I 1 000 KRONER	NOTER	31.12.15	31.12.14	31.12.13
DIREKTE MODELL - BASERT PÅ RAPPORTERING TIL STATSREGNSKAPET				
Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter				
Innbetalinger fra honorarinntekt og bevilgning		188 111	153 226	127 905
Innbetalinger fra leieinntekter		2 239 719	2 222 454	2 225 449
Innbetalinger fra driftsavtaler		655 198	762 414	732 776
Innbetalinger fra salg av renhold		334 566	297 426	293 875
Innbetalinger fra salg av vertskåpstjenester		678 990	534 269	498 557
Innbetaling fra investeringer ikke aktivert		209 717	214 351	157 494
Sum innbetalinger		4 306 301	4 184 140	4 036 056
Utbetalinger for vare og tjenestekjøp investeringer		-240 985	-223 636	-426 865
Utbetalinger energi, gjennomstrømningskostnader		-472 028	-483 263	-531 176
Utbetalinger for leie av eiendommer		-233 717	-222 422	-233 641
Utbetalinger for vare og tjenestekjøp FDVU**		-1 273 233	-1 319 179	-1 071 825
Utbetalinger til ansatte, lønn, pensjon, arb.giveravg.		-1 194 149	-1 154 040	-1 036 497
Utbetalinger for annen driftskostnad		-302 588	-325 822	-264 689
Andre poster		303 063	313 924	300 632
Sum utbetalinger		-3 413 637	-3 414 438	-3 264 061
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	A	892 664	769 702	771 995
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter				
Innbetalt ved utrangering av eiendom, bygg og anlegg		233 798	287 191	406 573
Utbetalt ved utrangering av eiendom, bygg og anlegg		-80 209	-119 302	-209 451
Utbetalinger ved utvikling av eiendom, bygg og anlegg		-2 263 388	-2 438 329	-2 037 487
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	B	-2 109 799	-2 270 440	-1 840 365
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter				
Ny langsiktig gjeld				900 248
Tilskudd investeringsprosjekter aktivert		1 955 637	1 697 106	870 480
Tilskudd investeringsprosjekter ikke aktivert		307 751	230 708	217 042
Øvrig tilskudd fra eier			510 515	49 718
Overført til eier		-1 049 849	-933 833	-959 315
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	C	1 213 539	1 504 496	1 078 173
Mellomværende eier 01.01	D	42 566	38 808	29 004
Mellomværende eier 31.12	E=A+B+C+D	38 970	42 566	38 808
AVSTEMMING MOT RESULTAT				
Årsresultat		-71 209	-31 321	-147 516
Netto ved salg av eiendommer		-153 588	-167 889	-197 122
Av og nedskrivninger		1 141 160	1 110 048	1 207 947
Gjort opp trekkrettigheter, bruttobudsjettert på drift		-227 382	-206 878	-253 916
Endring i kundefordringer		1 371	-43 543	8 450
Endring i leverandørgjeld		-87 828	58 874	13 831
Endring andre tidsavgrensningsposter		48 779	-33 181	65 922
Forskjell bokført og kontant ikke klassifisert som omløpsmiddel eller kortsiktig gjeld		241 361	83 592	74 399
Netto kontantresultat	A	892 664	769 702	771 995

NOTE 1 REGNSKAPSPRINSIPPER

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk, unntatt for poster hvor det er angitt at det er foretatt tilpasning til regnskapsloven.

TRANSAKSJONSBASERTE INNTEKTER

Salgsinntekter resultatføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Salg av tjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

INNTEKTER FRA BEVILGNINGER

Driftsbevilgninger

Driftsbevilgningene inntektsføres i samme periode som aktiviteten de skal finansiere er utført, det vil si i den periode kostnaden påløper, og føres mot den kostnads- eller inntektspost i resultatregnskapet som den relaterer seg til.

Investeringsbevilgninger

Investeringsbevilgninger for finansiering av EBA regnskapsføres som egenkapitalinnskudd. Dette skjer månedlig ved at prosjekter som inngår i anlegg under utførelse overføres til balansen, samtidig med at investeringstilskudd som finansierer anlegget overføres egenkapital som motpost. Dette er en tilpasning til regnskapsloven og god regnskapsskikk. Bakgrunnen for tilpasningen er at husleie for byggene inneholder et kapitalelement som skal dekke påkostninger på byggene og nybygg. Dette elementet inntektsføres som en motpost til avskrivning av byggene. Forsvarsbygg legger til grunn at dette prinsippet best ivaretar den intensjonen som var til stede ved etablering av Forsvarsbygg i St.prp. nr. 77 (2000-2001).

I de tilfeller hvor prosjekter avsluttes uten at resultatet er et nytt bygg eller anlegg, tilbakeføres tilhørende investeringstilskudd fra egenkapitalen. Dette er en tilpasning til regnskapsloven og god regnskapsskikk. I de tilfeller hvor prosjektet har gått over flere år korrigeres sammenligningstallene for tidligere år. Investeringsbevilgninger som skal dekke investeringsprosjekter som ikke skal aktiveres behandles på samme måte som driftsbevilgninger.

Kostnader

Kostnader sammenstilles med inntektene de kan henføres til. Kostnader som ikke kan henføres direkte til inntekter, kostnadsføres når de påløper.

Klassifisering og vurdering av balanseposter

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmidler eller langsiktig gjeld. Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptakstidspunktet. Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost på anskaffelsestidspunktet og avskrives lineært over forventet levetid. Anleggsmidler nedskrives dersom de har hatt et verdifall som ikke anses for å være forbigående.

Bygg og anlegg

Ved første gangs balanseføring vurderes bygg og anlegg til anskaffelseskost. Bygg og anlegg avskrives lineært over forventet levetid. Etterfølgende utgifter legges til driftsmidlets balanseførte verdi eller balanseføres separat når det er sannsynlig at fremtidige økonomiske fordeler tilknyttet utgiften vil tilflyte Forsvarsbygg og utgiften kan måles pålitelig. Øvrige vedlikeholdskostnader resultatføres i den perioden de påløper. Når et bygg og anlegg besluttes solgt, blir det foretatt en nedskrivning dersom forventet netto salgsverdi for bygget er lavere enn bokført verdi. I åpningsbalansen fra 2002 ble bygg og anlegg vurdert til en gjenanskaffelsesverdi hvor det ble tatt hensyn til slit og elde basert på beregnede avskrivninger over eiendelens levetid, teknisk funksjonell standard og andre forhold av betydning for verdsettelsen.

NATO-finansierte bygg og anlegg

NATO-finansierte bygg og anlegg behandles på samme måte som øvrige bygg og anlegg. To av de NATO-finansierte byggene har særskilt finansiering av fremtidig påkostning, og i regnskapene for 2010 og 2011 er finansiering av disse byggene blitt ført opp i balansen som gjeld til NATO. Gjelden ble tilbakeført i takt med avskrivningene på byggene. Fra 2013 er regnskapsprinsippet for disse endret slik at de behandles på samme måte som øvrige bygg. Bakgrunnen for endringen er ønske om like regnskapsprinsipper for samme type eiendeler. Dette medfører at gjelden er blitt reklassifisert til egenkapital, og avskrivningene belastes resultatregnskapet som en kostnad for Forsvarsbygg.

Tomter

Tomter balanseføres til anskaffelseskost og avskrives ikke. I åpningsbalansen fra 2002 er verdsettelse av tomter basert på kategorisering av råtomten i forhold til geografisk beliggenhet, uten infrastruktur. Gjennomsnittsbetraktninger etter valgte satser innenfor de ulike kategoriene ble lagt til grunn for verdsettelsen. Det ble benyttet ulike kvadratmeterpriser for tomtearealene avhengig av om de ligger i byer, bymessige strøk, mindre byer, tettsteder eller i annen type spredt bebyggelse.

Anlegg under utførelse

Prosjekter som representerer anlegg under utførelse balanseføres til verdien av bokført produksjon for igangsatte investeringer i bygg og anlegg. Inntektsføringen blir gjort i takt med at kostnadene påløper. Det blir ikke gjort nedskrivninger for risiko for tap, da prosjektene er fullfinansiert av staten. Prosjektene blir belastet med en andel av administrative prosjektkostnader.

Infrastruktur

Infrastruktur balanseføres til kostpris på tidspunkt for anskaffelse, og registreres særskilt på anleggsnummer. Infrastruktur avskrives lineært over forventet levetid, og vurderes årlig for nedskrivningsbehov. I åpningsbalansen fra 2002 ble verdien av infrastruktur beregnet som prosentvis verdier på eksisterende bygningsmasse, da man ikke hadde sikker oversikt over infrastruktur på de ulike byggene.

Andre anleggsmidler

Øvrige anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost og avskrives over anleggsmidlets forventede levetid. Et driftsmiddel anses som varig dersom det har en økonomisk levetid på over tre år og en kostpris på over kr 30 000,-. Utgifter forbundet med normalt vedlikehold og reparasjoner blir kostnadsført i den perioden de påløper. Utgifter ved større utskiftninger og fornyelser som øker driftsmidlenes levetid vesentlig balanseføres.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer er oppført i balansen til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning for tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Operasjonell leasing

Leieavtaler der en vesentlig del av risiko og avkastning knyttet til eierskap fortsatt ligger hos utleier, klassifiseres som operasjonelle leieavtaler.

Leiebetaling ved operasjonelle avtaler kostnadsføres som driftskostnad etter hvert som kostnaden påløper.

Pensjon

Forsvarsbygg har obligatorisk tjenstepensjonsordning i Statens Pensjonskasse (SPK). Pensjonsordningen behandles som en innskuddsbasert ordning. Tilskudd til pensjonsordningen kostnadsføres etter hvert som premien påløper og tilsvarende arbeidsgivers andel av premiebeløpet.

Egenkapital

Ved etablering av Forsvarsbygg ble det bestemt at eiendomsmassen skulle skytes inn som virksomhetskapital, og denne ble regnskapsført som innskutt egenkapital i balansen. Investeringsstilskudd som finansierer nye eiendommer (EBA) behandles årlig som nye egenkapital innskudd. Dette er en tilpasning til regnskapsloven og god regnskapsskikk.

Kontantstrømoppstilling

Oppstillingsplanen for kontantstrømanalyse etter den direkte metode er benyttet. Det er foretatt tilpasninger ved at linjene i oppstillingsplanen er tilpasset Forsvarsbyggs drift. Oppgjorte trekkrettigheter vises på egen linje.

Selvassurandør

Staten er selvassurandør. Det er derfor ikke regnskapsført forsikringskostnader eller forsikringsforpliktelse i resultatregnskap eller balanse.

Korrigerings av feil fra tidligere perioder

Når investeringsprosjekter endrer karakter fra å være aktiverbare til ikke-aktiverbare eller motsatt, gjøres dette ved at egenkapitalen justeres tilsvarende. Dette er en tilpasning til regnskapsloven og god regnskapsskikk. I de tilfeller hvor prosjektene har gått over flere år og opplysninger kan fremskaffes, korrigeres sammenligningstallene for tidligere år. Utenom dette blir kun korrigerings av feil som er vesentlige ført mot egenkapitalen i samsvar med regnskapslovens 4-3 og NRS 5 «Særskilte poster mv.».

NOTE 2 DRIFTINNEKTER OG DRIFTSKOSTNADER PER FORRETNINGSOMRÅDE

TALL I 1 000 KRONER 31.12.2015	Forsvarsbygg utleie	Forsvarsbygg kampflybase	Forsvarsbygg utvikling	Tilgang AUU*	Skifte eiendom	Forsvarsbygg nasjonale festningsverk	Forsvarsbygg futura	Andre	Totalt
Leieinntekter	2 176 812	-	-	-	881	138 917	-	-	2 316 610
Inntekter driftsavtaler, renhold og tilleggstjenester	1 396 449	2	-	-	-	53 852	2 132	-	1 452 435
Inntekter fra investeringsprosjekter	134 460	551 870	1 783 274	-	6 674	11 263	-	17	2 487 558
Kapitalinnskudd investeringsprosjekter	-	-	-	(1 959 119)	-	-	-	-	(1 959 119)
Gevinst ved salg av anleggsmidler	70	-	-	-	211 115	-	-	-	211 185
Inntekter fra bevilgninger	62 644	-	5 207	-	120 387	53 991	26 487	26 663	295 379
Honorarinntekter mv	107 137	147	82 770	-	7 803	27 042	23 352	5 592	253 843
Sum driftsinntekter	3 877 572	552 019	1 871 251	(1 959 119)	346 860	285 065	51 971	32 272	5 057 891
Varekostnader	1 175 796	436 303	1 635 386	(1 743 616)	117 308	110 779	14 625	8 322	1 754 902
Leiekostnader inneleide bygg	211 965	-	-	-	4	12 843	-	-	224 812
Energi - gjennomstrømmingskostand	454 568	-	-	-	127	27 665	-	-	482 360
Lønninger	732 962	61 704	150 247	(137 138)	38 467	55 677	12 413	121 756	1 036 088
Avskrivninger	1 047 507	2 974	437	-	141	55 857	807	21 488	1 129 212
Andre driftskostnader	250 284	51 003	78 131	(78 365)	278 384	25 049	24 020	(136 970)	491 537
Interne inntekter og kostnader	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sum driftskostnader før nedskrivninger	3 873 082	551 985	1 864 201	(1 959 119)	434 431	287 870	51 866	14 596	5 118 911
Driftsresultat før nedskrivninger	4 490	34	7 050	-	(87 571)	(2 805)	105	17 676	(61 020)
Nedskrivninger	-	-	-	-	11 948	-	-	-	11 948
Driftsresultat	4 490	34	7 050	-	(99 519)	(2 805)	105	17 676	(72 968)

DRIFTINTEKTER OG DRIFTSKOSTNADER PER FORRETNINGSOMRÅDE

TALL I 1 000 KRONER 31.12.2014	Forsvarsbygg utleie	Forsvarsbygg kampflybase	Forsvarsbygg utvikling	Tilgang AAU*	Skifte eiendom	Forsvarsbygg nasjonale festningsverk	Forsvarsbygg futura	Andre	Totalt
Leieinntekter	2 154 371	-	-	-	1 999	83 399	-	-	2 239 768
Inntekter driftsavtaler, renhold og tilleggstjenester	1 545 354	(273)	-	-	204	3 004	(1 651)	-	1 546 638
Inntekter fra investeringsprosjekter	92 417	287 985	2 257 375	-	-	2 442	-	4 526	2 644 746
Kapitalinnskudd investeringsprosjekter	-	-	-	(1 930 948)	-	-	-	-	(1 930 948)
Gevinst ved salg av anleggsmidler	-	-	-	-	157 342	-	-	-	157 342
Inntekter fra bevilgninger	31 844	-	40 935	-	91 849	45 447	28 680	13 928	252 682
Honorarinntekter mv	48 866	372	20 468	-	7 876	32 498	28 708	1 199	139 986
Sum driftsinntekter	3 872 851	288 084	2 318 779	(1 930 948)	259 268	166 789	55 737	19 653	5 050 214
Varekostnader	1 174 314	209 510	2 063 712	(1 755 029)	139 963	64 262	14 574	2 611	1 913 918
Leiekostnader innleide bygg	237 640	-	512	-	790	4 100	-	-	243 043
Energi - gjennomstrømningskostand	490 875	-	433	-	1 735	8 341	-	-	501 385
Lønninger	727 891	45 637	173 026	(112 002)	42 434	44 520	16 358	117 614	1 055 478
Avskrivninger	1 053 496	1 849	434	-	134	23 576	730	10 886	1 091 105
Andre driftskostnader	238 282	31 062	81 648	(63 918)	31 362	28 566	23 720	(110 770)	259 953
Interne inntekter og kostnader	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sum driftskostnader før nedskrivninger	3 922 499	288 058	2 319 764	(1 930 948)	216 419	173 366	55 382	20 341	5 064 882
Driftsresultat før nedskrivninger	(49 648)	25	(986)	0	42 850	(6 577)	355	(687)	(14 668)
Nedskrivninger	-	-	-	-	18 873	70	-	-	18 943
Driftsresultat	(49 648)	25	(986)	0	23 976	(6 647)	355	(687)	(33 611)

TALL I 1 000 KRONER 31.12.2013	Forsvarsbygg utleie	Forsvarsbygg kampflybase	Forsvarsbygg utvikling	Tilgang AAU*	Skifte eiendom	Forsvarsbygg nasjonale festningsverk	Forsvarsbygg futura	Andre	Totalt
Leieinntekter	2 147 851	-	-	-	4 596	72 374	-	5 875	2 230 696
Inntekter forsyning, renhold og vertskap	1 525 458	-	-	-	(8)	8 484	67	7	1 534 009
Inntekter fra investeringsprosjekter	-	133 929	1 969 811	-	-	-	97	3 600	2 107 437
Kapitalinnskudd investeringsprosjekter	-	-	-	(1 760 224)	-	-	-	-	(1 760 224)
Gevinst ved salg av anleggsmidler	38	-	-	-	301 581	19	-	-	301 637
Inntekter fra bevilgninger	112 113	-	101 095	-	69 787	63 325	29 209	477	376 007
Honorarinntekter mv	35 405	273	9 039	-	18 822	24 581	23 364	(1)	111 481
Sum driftsinntekter	3 820 864	134 202	2 079 945	(1 760 224)	394 778	168 782	52 737	9 958	4 901 043
Vare- og tjenestekjøp	1 190 694	89 416	1 935 145	(1 602 211)	236 272	22 424	22 272	1 698	1 895 709
Leiekostnader innleide bygg	229 465	-	-	-	713	207	-	-	230 384
Energi - gjennomstrømningskostand	527 896	-	-	-	3 238	8 760	-	-	539 894
Lønnskostnader	656 882	19 105	134 305	(100 634)	31 483	45 994	69 586	108 175	964 897
Avskrivninger	1 037 131	552	367	-	126	20 279	661	12 995	1 072 111
Andre driftskostnader	120 013	12 734	25 705	(57 379)	24 966	15 575	10 537	57 817	209 969
Interne inntekter og kostnader	112 101	12 392	(14 076)	-	44 084	67 391	(50 490)	(171 402)	0
Sum driftskostnader før nedskrivninger	3 874 183	134 198	2 081 446	(1 760 224)	340 882	180 629	52 567	9 283	4 912 964
Driftsresultat før nedskrivninger	(53 319)	4	(1 501)	(0)	53 897	(11 847)	170	675	(11 921)
Nedskrivninger	(2)	-	-	-	135 834	-	-	-	135 836
Driftsresultat	(53 316)	4	(1 501)	(0)	(81 937)	(11 847)	170	675	(147 757)

*) Tilgang AAU - Tilgang anlegg under utførelse

NOTE 3 LØNNSKOSTNADER, ANTALL ANSATTE, GODTGJØRELSER M.M.

TALL I 1 000 KRONER	31.12.15	31.12.14	31.12.13
Lønnskostnader			
Lønn	885 943	844 856	782 577
Arbeidsgiveravgift	120 024	119 363	106 482
Pensjonskostnad	149 002	188 724	151 254
Aktiverte lønnskostnader AUU	-137 138	-112 002	-100 634
Andre ytelser samt øvrige personalkostnader	18 257	14 537	25 218
Sum	1 036 088	1 055 478	964 897
Årsverk ved utløpet av perioden	1 581	1 556	1 523
Ytelser til ledende personer	Lønn og andre godtgjørelser	Pensjonskostnader	Sum
Administrerende direktør	1 416 726	246 647	1 663 373

Det er ikke gitt lån eller sikkerhetsstillelse til ledende personer m.v.

NOTE 4 VARIGE DRIFTSMIDLER

TALL I 1 000 KRONER	Eiendeler, utstyr og inventar	Tomter	Bygg, anlegg og infrastruktur	Sum
Anskaffelseskost 01.01	195 401	2 302 485	46 020 791	48 518 677
Korreksjoner vedr tidligere års regnskaper	0	0	3 472	3 472
Justert anskaffelseskost 01.01	195 401	2 302 485	46 024 263	48 522 149
Tilgang kjøpte driftsmidler	23 175	0	0	23 175
Tilgang egentilvirkede driftsmidler	0	0	2 019 198	2 019 198
Avgang	18 202	145 357	188 887	352 446
Anskaffelseskost 31.12	200 374	2 157 128	47 854 575	50 212 076
Akkumulerte av og nedskrivninger 01.01	133 055	1 525	10 978 746	11 113 326
Årets avskrivninger	35 423	0	1 093 789	1 129 212
Årets nedskrivninger - netto avgang	1	0	11 947	11 948
Årets av og nedskrivninger - netto avgang	35 424	0	1 105 736	1 141 160
Akkumulerte av-og nedskrivninger				12 254 486
Økonomisk levetid	3/10 år		30/60 år	
Avskrivningsplan	Lineær		Lineær	

Regnskapsført anskaffelseskost i relasjon til tilgang og avgang av anleggsmidler påvirkes av foretatte reklassifiseringer, samt inn- og utrangering av EBA - porteføljen. Forsvarsbygg er ikke den lovmessige eieren av eiendomsmassen, men forvalter det norske forsvarrets eiendommer på vegne av staten.

Tilgang/Avgang - Siste 5 år	2015	2014	2013	2012	2011
Anskaffet	2 019 198	2 042 373	1 593 614	1 232 938	1 794 958
Avhendet (anskaffelseskost)	352 446	325 400	325 561	103 426	284 734
Endring anlegg under utførelse	69 416	326 210	227 884	361 743	-394 913

NOTE 5 ANLEGG UNDER UTFØRELSE

TALL I 1 000 KRONER	Anlegg under utførelse
Inngående balanse 01.01	3 066 503
Justering vedrørende tidligere års regnskap	-9 337
Justert inngående balanse 1.1	3 057 166
Tilgang	1 959 119
Avgang	-2 019 198
Anlegg under utførelse 31.12	2 997 087

NOTE 6 FORDRINGER

Forsvarsbygg har ingen fordringer med forfall senere enn ett år.

NOTE 7 MELLOMVÆRENDE EIER

TALL I 1 000 KRONER

Mellomværende eier består hovedsakelig av fordring knyttet til skattetrekk.
Kontantmessig resultat fra salg av eiendommer og kapitalelementet i husleien overføres årlig til Forsvarsdepartementet

	2 015	2 014	2 013
Overført overskudd kontantregnskapet	896 261	765 944	762 192
Overført overskudd ved salg av EBA	153 588	167 889	197 122
Sum overføringer eier/uttak av egenkapital	1 049 849	933 833	959 314

NOTE 8 LEIEAVTALER

TALL I 1 000 KRONER

Årlig leie	2 015	2 014	2 013
Leie av bygninger	33 244	31 934	25 767
Leie av biler	34 487	36 015	34 416

Leieavtalens varighet

Bygninger	3,5 -8 år
Biler	3 år

NOTE 9 EGENKAPITAL

TALL I 1 000 KRONER

	Innskutt egenkapital	Annen opptjent egenkapital	Sum
Inngående balanse 01.01	40 973 228	319 599	41 292 827
Korreksjoner vedr tidligere års regnskaper	-5 864		-5 864
Justert inngående balanse 01.01	40 967 364	319 599	41 286 963
Tilført investeringskapital	1 959 119		1 959 119
Gjort opp trekkrettigheter, bruttobudsjettet på drift	0	-227 382	-227 382
Uttak av egenkapital	-1 049 849	0	-1 049 849
Årets resultatdiponering		-71 209	-71 209
Sum egenkapital 31.12	41 876 634	21 008	41 897 642

NOTE 10 FINANSINTEKTER

TALL I 1 000 KRONER

	2015	2014	2013
Finansinntekter	2 075	2 692	472
Sum	2 075	2 692	472

NOTE 11 KORRIGERING AV FEIL I TIDLIGERE PERIODER OG OMARBEIDING AV SAMMENLIGNINGSTALL TIDLIGERE ÅR

1)

Prosjekter som tidligere har vært behandlet som aktiverbare har i 2014 blitt omklassifisert til å være ikke-aktiverbare. Beløpet utgjør MNOK 135. Sammenligningstall for 2013 er omarbeidet, og har påvirket postene anlegg under utførelse og innskutt egenkapital i balansen. I resultatregnskapet har endringen medført at posten kapitalinnskudd investeringsprosjekter er blitt økt med MNOK 135, og posten vare- og tjenestekjøp er blitt redusert med samme beløp. Sammenligningstall for 2012 er ikke omarbeidet da det vil kreve mye tid og ressurser å fremskaffe informasjon om hvor mye som eksakt vedrører dette året.

PRINSIPPNOTE TIL ÅRSREGNSKAPET – FOR OPPSTILLING AV BEVLGNINGSRAPPORTERING OG ARTSKONTORRAPPORTERING

Årsregnskap for Forsvarsbygg er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsespunkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2015 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av eget departement. Det er utarbeidet en egen note til virksomhetsregnskapet som føres i tråd med regnskapsloven og god regnskapsskikk. (GRS).

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a. Regnskapet følger kalenderåret
- b. Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c. Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d. Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "Netto rapportert til bevilgningsregnskapet" er lik i begge oppstillingene.

Virksomheter er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året men har trekkrettigheter på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som virksomheten har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

Artskontorrapporteringen

Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorrapporteringen viser regnskapstall virksomheten har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Virksomheten utarbeider ikke noter til oppstillingen av artskontorrapporteringen fordi virksomheten har et virksomhetsregnskap etter regnskapsloven og GRS. Det er utarbeidet egen prinsippnote til virksomhetsregnskapet.

OPPSTILLING AV BEVILGNINGSRAPPORTERING 31.12.2015 – BRUTTOBUDSJETTERTE VIRKSOMHETER

TALL I 1 000 KRONER

VIRKSOMHET I FORSVARSBYGG

Utgifts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2015	Merutgift (-) og mindre-utgift
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	01	Driftsutgifter, kan overføres		3 341 568	3 410 040	-68 472
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	46	Komponentutskiftning, kan overføres		113 859	111 151	2 708
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	47	Nybygg og nyanlegg, kan overføres		1 544 758	1 504 329	40 429
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	01	Driftsutgifter, kan overføres		19 449	24 419	-4 970
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	45	Større nyanskaffelser og vedlikehold		131 614	100 982	30 632
1761	Nye kampfly med baseløsning	47	Nybygg og nyanlegg, kan overføres		709 894	522 507	187 387
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift	01	Driftsutgifter				
Sum utgiftsført					5 861 142	5 673 428	
Inntekts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2015	Merutgift (-) og mindre-utgift
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	01			4 085 324	4 306 301	220 977
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	47			150 001	153 588	3 587
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift			119 504	
Sum inntektsført					4 235 325	4 579 393	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						1 094 035	
Kapitalkontoer							
60079501	Norges Bank KK /innbetalinger					4 644 169	
60079502	Norges Bank KK/utbetalinger					-5 741 801	
724090	Endring i mellomværende med statskassen					3 597	
Sum rapportert						0	
Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)							
Konto	Tekst				2015	2014	Endring
724090	Mellomværende med statskassen				38 970	42 567	-3 597

* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter. Se note B for nærmere forklaring.

NOTE A FORKLARING AV SAMLET TILDELING UTGIFTER

TALL I 1 000 KRONER

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
1710/01	148	3 341 420	3 341 568
1710/46	19 585	94 274	113 859
1710/47		1 544 758	1 544 758
1760/01	4 035	15 414	19 449
1760/45		131 614	131 614
1761/47		709 894	709 894
4710/01		4 085 324	4 085 324
4710/47		150 001	150 001

NOTE B FORKLARING TIL BRUKTE FULLMAKTER OG BREGNING AV MULIG OVERFØRBART BELØP TIL NESTE ÅR

TALL I 1 000 KRONER

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht. avgitte belastningsfullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht. merinntektsfullmakt (justert for eventuell mva.)	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
1710/01	Kan overføres	-68 472	0	-68 472	220 977			152 505	6 424 605	152 505
1710/46	Kan overføres	2 708	0	2 708				2 708	284 640	2 708
1710/47	Kan overføres	41 795	0	41 795	3 587			45 382	3 301 294	45 382
1760/01	Kan overføres	-4 970	0	-4 970				-4 970	35 414	-4 970
1760/45	Kan overføres	30 632	0	30 632				30 632	201 614	30 632
1761/47	Kan overføres	187 387	0	187 387				187 387	934 896	187 387

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet «kan overføres». Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

FORKLARING TIL BRUK AV BUDSJETTFULLMAKTER

Kapittel 1710, post 01

Forsvarsbyggs inntekter fra utleie av EBA budsjetteres på kapittel 4710, post 01, mens utgiftene til ivaretagelse av bygningsmassen budsjetteres på kapittel 1710, post 01. Inntektene vil være høyere enn utgiftene som følge av at leien inneholder et kapitalelement (avskrivninger). Forskjell mellom utgift og inntekt på de enkelte poster skyldes ulik forfallsdato og oppgjørsgang på utgående og inngående fakturaer. Merinntekt på 220,977 millioner kroner kommer fra kapittel 4710 post 01. Totalt fremkommer det en netto mindreutgift på 152,505 millioner kroner.

Kapittel 1710, post 46

Mindreutgiften på kr 2,708 millioner vil bli søkt overført til 2016.

Kapittel 1710, post 47

Mindreutgiften på kr 45,382 millioner kroner vil bli søkt overført til 2016. I sum mindreutgift er det tatt hensyn til bevilgning og belastning i regnskapet totalt for kapitlet, inkludert også det som ble belastet av Forsvaret og FD.

Merinntekt på kr 3,587 millioner kroner er rapportert på kapittel 4710 post 47 (avhending). Ved overføring til 2016 inngår beløpet i 1710/47.

Kapittel 1761, post 47

Mindreutgiften på kr 187,387 millioner kroner vil bli søkt overført til 2016.

Kapittel 1760, post 01

Forsvarsbygg sin andel av bevilgningen utgjør en andel av den totale bevilgningen på kapitlet. Merutgift på kr 4,970 millioner kroner vil bli sett sammen med mindreutgift på posten under - 1760/45. Endelig avklaring om overføring av mindreforbruket vil komme fra overordnet departement.

Kapittel 1760, post 45

Forsvarsbygg sin andel av bevilgningen utgjør en andel av den totale bevilgningen på kapitlet. Mindreutgiften på kr 30,632 millioner kroner vil bli søkt overført til 2015. Endelig avklaring om overføring av mindreforbruket vil komme fra overordnet departement.

OPPSTILLING AV ARTSKONTORAPPORTERINGEN 31.12.2015

	2015	2014
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	27 279	29 759
Salgs- og leieinnbetalinger	4 282 859	4 163 696
Andre innbetalinger		
Sum innbetalinger fra drift	4 310 138	4 193 455
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Utbetalinger til lønn	1 194 238	1 154 340
Andre utbetalinger til drift	2 566 178	2 604 283
Sum utbetalinger til drift	3 760 416	3 758 623
Netto rapporterte driftsutgifter	-549 722	-434 832
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Innbetaling av investeringsinntekter, salg - avhending EBA	230 710	282 530
Innbetaling av finansinntekter	2 088	2 672
Sum investerings- og finansinntekter	232 798	285 202
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Utbetaling til investeringer	1 995 743	2 224 127
Utbetaling av finansutgifter	316	403
Sum investerings- og finansutgifter	1 996 059	2 224 530
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter	1 763 261	1 939 328
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler		
Grupplivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)	119 504	118 444
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler	-119 504	-118 444
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet	1 094 035	1 386 052
Oversikt over mellomværende med statskassen		
Eiendeler og gjeld	2015	2014
154 Forskudd ansatte	-169	-431
16** Merverdiavgift	711	286
2600 Skyldig skattetrekk	38 868	40 045
2610 Påleggstrekk	74	29
2630 Pensjonstrekk	-514	2 637
Sum mellomværende med statskassen	38 970	42 566

Årsrapport 2015

